

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

 http://republika.pl/niva_bielastok
niva_bielastok@poczta.onet.pl
niva_bielastok@skrzynka.pl

№ 13 (2394) Год XLVII

Беласток 31 сакавіка 2002 г.

Цана 2,00 зл.

Дыскрымінацыя — гэта паталогія

Прабываючы ў Падляшкім ваяводстве заступнік грамадзянскіх правоў прафесар Анджэй Цоль вывучаў таксама пытанні нацыянальных меншасцей. З гэтай мэтай 20 сакавіка сустрэўся ён з прадстаўнікамі беларускага асяроддзя. З іх вуснаў омбудсмен пачуў аб ненайлепшай атмасфэры вакол нацыянальных меншасцей у ваяводстве, аб апасеннях перад перапісам насельніцтва, аб перыпетыях вакол помніка вазакам, аб дыскрымінацыі ў размяркоўванні бюджетных сродкаў на культуру і інвестыцыі ў паўднёва-ўсходнія частцы ваяводства, аб дыскрымінацыі школ з дадатковым навучаннем моў нацыянальных меншасцей у распараджэннях Міністэрства адукацыі і спорту (абмежаванне колькасці ўроکаў роднай мовы з 4 да 3 у тыдзень).

Дыскрымінацыя — гэта паталогія, з якой трэба змагацца, сказаў прафесар Цоль і запэўніў, што ўсе справы, якія закраналіся ў ходзе сустрэчы, патрабуюць аналізу і будуць улічвачца ў працы яго ўстановы. Сённяшняя Польшча — сказаў омбудсмен — гэта дзяржава права, хаця можна мець засцярогі да няўмелага яго прымяняння. Таму нельга думакаць, што ўлады хоchuць выкарыстаць вынікі перапісу для дыскрымінацыі. Пытанне пра нацыянальнасць у перапісе насельніцтва стаўцца таму, бо ўлады хочуць ведаць лік грамадзян няпольскай нацыянальнасці, каб, напрыклад, рацыянальна размяркоўваць сродкі на іх культуру.

У балочай справе, якой з'яўляецца рэабілітацыя „Бурага” і „Рэкіна” — камандзіраў падпольнага атрада, вінаватага ў смерці 80 мірных беларусаў у 1946 годзе, у тым ліку 30 вазакоў, якім ваяводскія ўлады перашкаджаюць паставіць помнік, прафесар Цоль не мае юрыдычных сродкаў, каб выправіць склаўшуюся сітуацыю. Паабяцаў ён звязрнуцца з гэтым пытаннем у Інстытут нацыянальнай памяці, які можа ўзбудзіць расследаванне справы.

Калі б не гэта сустрэча, заступнік грамадзянскіх правоў выехаў быў Варшаву ў перакананні, што ў Падляшскім ваяводстве беларуская меншасць не мае ніякіх проблемаў. Да такога меркавання схіліў быў яго факт, што перад ягонымі супрацоўнікамі, якія выслушалі 380 наведвальнікаў, ніводная асоба не скардзілася на дыскрымінацыйныя дзеянні на нацыянальнай глебе. Але ці людзі пойдуть скардзіцца, калі ўсё яшчэ баяцца, не вераць у дэмакратычныя інстытуты, маючы за сабою прыкры вопыт дачыненняў з непрыхільнай ім або абыякавай адміністрацыяй?

Віталь ЛУБА

Прэзідент кангрэса (злева): Яўген Янчук (новы старшыня), Пятро Крук (былы старшыня), Пятро Юшчук (каардынатор Краёвой управы), Яўген Вата, Яўген Альховік.

Час перарэгістрацыі

У беларускім грамадскім руху ў Польшчы наступіў перыяд перарэгістрацыі. Распачаў яго 15 сакавіка сход Програмнай рады нашага тыднёвіка (інфармацыя на 2 стар.), а 17 сакавіка — адбыўся кангрэс Беларускага дэмакратычнага аб'яднання (БДА), які перавыбраў улады арганізацыі. Новым старшынёю беларускай партыі стаў Яўген Янчук — настаўнік гісторыі ў ліцэі з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнавіце.

Зачаткам адкрытай палітычнай дзеянасці беларусаў у пасляваеннай Польшчы стала Беларускі клуб, які ўтварыўся 11 лютага 1989 г. Стваральнікі Клуба свае мэты сформулявалі наступным чынам: „Усеагульны крызіс, які ахоплівае ўсе дзялянкі грамадскага жыцця ў ПНР, кранае ў такой самай меры і нас, беларусаў. У нашым выпадку гэты крызіс мае яшчэ адну, найбольш набалелую, прыкмету: пагрозу дзонацыяналізацыі. Абарона беларускай справы ў Польшчы патрабуе асэнсавання палітычных абставін нашага далейшага існавання як нацыянальнай меншасці. Дзеля таго мусім аб'яднаць насы інтэлектуальныя сілы. Да часу ўзнікнення нармальнага палітычнага жыцця Беларускі клуб будзе цэнтрам самастойнай беларускай думкі. У меру патрэбаў Клуб будзе таксама выказваць сваё становішча ў адносінах да актуальных проблемаў жыцця ў Польшчы”. Старшынёю Клуба выбраны быў Юры Туранак.

Першай праверкай маладога палітычнага руху, які толькі што фармаваўся, стала парламенцкая выбараў ў чэрвені таго ж 1989 года, беларускімі кандыдатамі ў якіх былі Сакрат Яновіч у Сенат і Яўген Мірановіч у Сейм. Год пасля стварэння Клуба, 10 лютага 1990 г., у Беластоку адбыўся ўстаноўчы кангрэс Беларускага дэмакратычнага аб'яднання, які і вызначыў мэты маладога беларускага руху ў Польшчы ў галіне асветы, культуры, эканомії

і палітыкі. Было гэта наша малое, бо ў маштабе нацыянальнай меншасці, беларускае адраджэнне. Старшынёю партыі стаў пісменнік Сакрат Яновіч. Пасля яго Беларускім дэмакратычным аб'яднаннем кіравалі Алег Латышонак і Пятро Крук.

У палітычным жыцці краіны відавочнага поспеху Беларуское дэмакратычнае аб'яднанне не дасягнула — не ўвяло беларускага кандыдата ў парламент. Лепшым вынікам закончыліся дзеянні БДА на ўзроўні самаўрадаў, дзе пад беларускай шыльдай кандыдаты ўваходзілі ў мясцовыя самакіраванні. І ўсё ж на гэтым 11-гадовым шляху Беларуское дэмакратычнае аб'яднанне апраўдала сябе, даказала сваю патрэбнасць у нашым грамадскім жыцці — такія галасы чуліся ў ходзе кангрэсавай дыскусіі. А засяроджвалася яна на пытанні ўсеагульнага перапісу ў Польшчы, які мае адыбыцца на злome мая і чэрвеня гэтага года, ды на пытанні новых арыенціраў дзеянісці БДА. Першое пытанне важна, бо ў ходзе перапісу ўпершыню пасля вайны будзе ставіцца пытанне пра нацыянальнасць грамадзян Польшчы. Пытанне арыенціраў дзеянісці заключаецца ў сформулюванні новай праграмы дзеянісці партыі, бо праграма тая застаецца някранутай (некарэктаванай) з 1990 года. У абедвух выпадках кангрэс прыняў пасловы, якія на новыя ўлады ўскладаюць абязянак пытанні тыха вырашыць.

У Галоўную раду Беларускага дэмакратычнага аб'яднання, апрача названага на пачатку новага старшыні Я. Янчука, увайшлі: Яўген Альховік, Яўген Вата, Славамір Іванюк, Пятро Крук, Алег Латышонак, Ян Мордань, Віктар Стахвюк, Міхал Стэльмашук і Яраслаў Харкевіч. Каардынаторам Краёвой управы надалей застаўся Пятро Юшчук, а Галоўную рэзвізійную камісію склалі Яўген Мірановіч, Яўген Сачко і Міраслаў Урбановіч.

Аляксандр МАКСІМЮК
Фота Вячаслава ХАРУЖАГА

Ці апасаца новай кацельні?

☞ 3

Чаму ніводнае прадпрыемства з Варшавы не робіць бізнесу на спальванні медычных адкідаў, а толькі нам, у Гайнавіку, падсоўваюць такую інвестыцыю? Ніхто не дасць нам гарантіі, што з кацельні выходзіць стопрацэнтна чыстае паветра. Калі здавалі ў карыстанне старую кацельню, таксама, гаварылі, што яна пабудавана паводле навейшых тэхналогій, а зараз аказаеца, што забруджвала асяроддзе.

Не аддамо свае зямлі...

☞ 4

На ўсходній Беласточчыне зямля, якая ляжыць аблогам, і якая раней была ў распараджэнні казны найчасцей даўно з'яўляеца прыватнай уласнасцю. Уладальнікамі яе пераважна сталі людзі, якія сваю зямлю бачылі толькі на карце ў гміне. Часта гэта спекулянты з Варшавы ці іншых гародоў, якія чакаюць даты свабоднага гандлю зямлём.

Ён, з кім дзеліцца неба сакрэтам...

☞ 5

Пра трагедью, звязаную са смерцю Янкі Купалы, гавораць і пішуць амаль 60 год. Выказваюцца розныя версіі і здагадкі. Былі сведкі трагедыі, але ім не паверылі — шукалі „ворагаў”.

Рэцэпт на поспех

☞ 8

Гурт „Ас” пайстаў у 1993 годзе і ў амаль нязмененым складзе існуе з поспехамі на музычным рынку да сённяшняга дня. Яго лідэр Славамір Трафімюк пры дапамозе Яраслава Баравіка і Адама Снарскага заваёўвае сэрцы публікі не толькі на Падляшшы.

Запусты ў Малініках

☞ 9

Як сказала мне Аліцыя Собунь — дырэктар Гімнага асяродка культуры ў Орлі — нагод для гэтай падзеі было многа: Дзень жанчын, запусты, а таксама факт, што гурты занялі высокія месцы ў раённым агледзе Фестывалю „Беларуская песня 2002”.

Тэлебачанне ў вёску прыехала

☞ 11

На другі дзень пасля абеду прыехала ў нашу вёску тэлебачанне. Сустрэліся ў мяне. Прыйшоў солтыс Сцяпан Семянюк, які нешта сказаў, потым журнالіст крыху гутарыў са мною і маёй жонкай, але з суседзяў ніхто не выйшаў, каб што-небудзь сказаць, толькі з-за фіранак выглядалі, каб ніхто іх не ўбачыў.

Беларусь — беларусы

Аб 200-годдзі з дня нараджэння Ігнація Дамейкі

У ліпені 2002 года сусветная грамадскасць будзе адзначаць 200-годдзе з дня нараджэння Ігнація Дамейкі — ураджэнца Беларусі, славутага геолага, даследчыка Чылі, вучонага з сусветным імем, які зрабіў каштоўны ўклад у науку, адукацыю і культуру.

Лёс І. Дамейкі, акрамя Беларусі, песьма звязаны з Польшчай, Літвой, Францыяй і, асабліва, з Чылі. Чыліскі ўрад абвясціў І. Дамейку нацыянальным героем. Яго імем названы горад, пасёлак, універсітэт, нацыянальная бібліятэка ў Чылі, бібліятэка ў Буэнас-Айрасе. Шануюць памяць славутага земляка і ў Беларусі. На яго радзіме ў Карэліцкім раёне створаны музей.

У ходзе візіту ў Чылі ў 1999 годзе дэлегацыя Беларусі на чале з першым намеснікам міністра замежных спраў Сяргеем Мартынавым наведала дом-музей І. Дамейкі ў Сант'яга. Пад час наведвання абодвум бакамі выказвалася зацікаўленасць ва ўсталяванні супрацоўніцтва паміж музеіністамі ўстановамі Чылі і Беларусі.

Рэспубліка Беларусь выступіла з ініцыятывой уключэння юбілею І. Дамейкі ў каляндар памятных дат ЮНЕСКА. Дзяякуючы намаганням беларускай дыпламаты на 31-й сесіі Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКА было прынята рашэнне ўключыць юбілей І. Дамейкі

у каляндар памятных дат ЮНЕСКА.

Урадам Беларусі створаны арганізацыйны камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні мерапрыемстваў па святкаванні 200-годдзя з дня нараджэння І. Дамейкі. Адным са значных мерапрыемстваў будзе правядзенне восенню 2002 года ў Мінску Міжнародной навуковай канферэнцыі, прысвечанай І. Дамейку.

У падрыхтоўцы мерапрыемстваў па святкаванні юбілею І. Дамейкі актыўны ўдзел бяруць беларускія дыпламатычныя прадстаўніцтвы за мяжой. У сакавіку г.г. адбыліся сустэречы прадстаўнікоў Пасольства Беларусі ў Аргенціне з дырэктарам бібліятэкі імя І. Дамейкі ў Буэнас-Айрасе Энрыке Казлоўскім і захавальнікам дома-музея І. Дамейкі ў Сант'яга (Чылі) Пабла Дамейкам. З аргенцінскім і чыліскім бакамі дасягнута дамоўленасць аб абмене матэрыяламі, звязанымі з імем І. Дамейкі, з Нацыянальным навукова-асветным цэнтрам імя Ф. Скарыны і музеем І. Дамейкі ў Карэліцкім раёне і аб супрацоўніцтве на перспектыву.

Пабла Дамейка выказаў зацікаўленасць у наведванні Беларусі і ўдзеле ў Міжнародной навуковай канферэнцыі, прысвечанай І. Дамейку.

Павел ЛАТУШКА
начальнік управління інфармацыі —
прэс-сакратар МЗС Беларусі

Праграма „Дзейнічай лакальна”

Польска-амерыканскі фонд свабоды і Акадэмія развіцця філантропіі ў Польшчы запрашаюць да ўдзелу ў другім выпуску Праграмы „Дзейнічай лакальна”. Яго мэта — падтрымка няўрадавых арганізацый і грамадзянскіх ініцыятыў, якія садзейнічаюць развіццю канкрэтных лакальных грамадскасцей і вырашэнню іх праблемаў. У першым выпуску Праграмы ўдзельнічала 69 арганізацый з усёй Польшчы. Агульная сума перададзеных ім датацый склада больш за 1 млн. 500 тыс. зл. У реалізацыю пасобных практаў уключылася 3 400 волонцёраў. Грантаатрымальнікі прысягнулі да супрацоўніцтва больш за 1 000 партнёраў: самаўрады, асветныя і культурныя ўстановы, паліцыю, мясцовыя прадпрыемствы і г.д., стварылі 136 выкананіць груп, якія реалізавалі шматлікія лакальныя ініцыятывы, заснавалі 26 новых арганізацый.

Мэта другога выпуску Праграмы „Дзейнічай лакальна” супадае з першым, аднак складаецца ён з **трох асобных сцежак**, з ліку якіх кожная мае ін-

шых адресатаў і іншыя крытэріі размяркоўвання грантаў. У нашым асяроддзі можна пакарыстацца **сцежкай А:** „**Скарыстай правераны практ**”. Гэтая сцежка прапануе прыстасаваць да сваіх патрэб адзін з дванаццаці мадэльных практаў, распрацаваных у першым выпуску Праграмы „Дзейнічай лакальна”. Мадэльнымі былі прызнаны практы па вырашэнні канкрэтных праблем, напрыклад, беспрацоўя, бяспекі, адсутнасці культурнай прапановы ў малых мясцовасцях, няроўных адукацыйных шанцаў і г.д. Воні гэтых практаў, дэталёвым інфармацыі і ўзор прашэння даступны на вэб-сторонцы: www.filantropia.org.pl. Прашэнне можна дасылаць да **15 красавіка 2002 года** на адрес: Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, ul. Poznańska 16 m. 7, 00-680 Warszawa. Дэталёвым інфармацыі можна атрымаць у Марты Фрончак: marta@filantropia.org.pl і Адрыянны Лепка: adal@filantropia.org.pl кожны дзень у гадз. 10.00-15.00. Тэл. (0xxxx22) 622 02 09, факс: (0xxxx22) 622 02 11.

Сход Праграмнай рады

У адпаведнасці са статутам 15 сакавіка г.г. адбыўся сход прадстаўнікоў Праграмнай рады тыднёвіка „Ніва”. Сабраныя аблеркавалі ўсе пытанні звязаныя з выдаваннем штотыднёвіка. Асаблівую занепакоенасць выклікала інфарамцыя аб прызначэнні Міністэрствам культуры 200 тыс. зл. на выдаванне „Нівы” ў 2002 г., што складае

57% мінулагоднай датацыі. Рэдакцыя прыняла меры па забеспячэнні рэгулярнага выхаду газеты да канца года (м.інш. скарачэнне зарплатнага і ганарарнага фондаў адпаведна на 20 і 25%). Прадстаўнікі выбралі новую Раду і Рэвізіцную камісію. Старшынёй Праграмнай рады паўторна быў выбраны Яўген Міранович.

3 беларуская друку

Пра тое ды сёе

Эканоміка

Больш як 103 мільёны долараў ЗША склалі крэдытныя ўкладанні Банка міжнароднага гандлю і інвестыцый у эканоміку Беларусі ў 2001 годзе. У парыінні з 1999 годам — пачаткам яго дзейнасці на фінансавым рынку рэспублікі — рост выдадзеных крэдытаў суб'ектам рэальнага сектара эканомікі ўзрос у 50 разоў. У гэтым годзе галоўнымі прыярытэтамі ў работе гэтай фінансавай установы застануцца прысягненне замежных інвестыцый, павелічэнне рэурснай базы, крэдытаванне рэальнага сектара эканомікі, садзейнічанне пашырэнню знешняга гандлю.

Татары

Паводле перапісу 1999 года, на Беларусі працывала каля 30 тысяч мусульман: азербайджанцаў, башкіраў, узбекаў, туркменаў — усяго прадстаўнікоў 27 народаў, якія традыцыйна спавяданы іслам. Каля паловы беларускіх мусульман складаюць татары, мясцовыя, а таксама волга-ўральскія, сібірскія і крымскія. Дзейнічаюць сем мячэцяў: у Іўі, Навагрудку, Слоніме, Смілавічах, Відзах, Клецку і Лоўчыцах. У 1994 годзе адбыўся Першы Усебеларускі з'езд мусульман у Мінску, які абвясціў утварэнне Мусульманскага рэлігійнага аб'яднання ў Рэспубліцы Беларусь.

Смерч

27 лютага ў другой палове дня па Белавежскай пушчы працакіўся смерч, які пакінуў за сабой прасеку шырынёй метраў трыста, якая цягнецца на некалькі кіламетраў. Грому, які суправаджаў смерч, нагадваў гул цэлай эскадрылі авіяцыі. Сведка-ляснік не змог прыгадаць за ўсе гады сваёй працы таікі стыхіі.

Юбілей

Мінула 50 год ад заснавання Дзяржаўнага народнага хору Беларусі. Цяпер ён яшчэ і акадэмічны, і носіць імя свайго заснавальніка Генадзя Цітовіча. Дата вялікая і адметная. Нацыянальная спадчына. Шчырасць беларускага ха-

рактару, менталітэт ягонай жыццёвай супольнасці. А сродкі на правядзенне юбілейных урачыстасцей, выдаткаваныя яшчэ ў 2001 годзе, да „месца прызначэння” так і не дайшлі.

Мне асабліва падабалася „Рэчанька”, якую спявала ўзор. Сказаў аб гэтым Генадзю Цітовічу, калі сустрэўся з ім у Мінску (1956). А ён мне: „Абавязкова напіши, што я запісаў яе пад Нараўкай”. Слаўны і сяброўскі. З першых слоў на „ты”.

Кампенсацыі

Па стану на 31 студзеня сёлетняга года было пададзена больш як 141 тыс. заяў на атрыманне кампенсацыі ад Германіі людзім, пацярпейшымі ад нацызму. Станоўчыя рашэнні прыняты ў адносінах да амаль 60 тыс. заяў ад жыхароў Беларусі. Пры гэтым кампенсацыі ўжо выплачваюцца 46 тыс. чалавек. Астатнія ўключаны ў чарговы спіс, прадстаўлены ў германскі фонд на зацвярдженне.

„Дуэт”

Адказная асона полацкага вытворчага аб'яднання „Нафтан” і яго намеснік з чэрвеня 2001 года заключылі контракты па дастаўках нафтапрадуктаў амерыканскай кампаніі і прадстаўлялі апошнія беспадстаўныя скідкі на падставе фіктыўнага крэдытнага дагавора. Такім чынам, сваім дзеянням „дуэт” нанёс прадпрыемству урон, які ацэньваецца ў 1 мільён 738 тысяч 916 долараў ЗША.

Памяць

У працэсе мыслення ў розных людзей, нават калі яны думаюць аб адным і тым жа прадмеце, працуяць розныя ўчасткі галаўнога мозгу. Навучыцца думаніць „правільнім” участкам цалкам магчыма — для гэтага трэба праста больш мозгам працаўаць, напрыклад, гуляючы ў шахматы.

Аб'ява

Хачу знайсці сваю палавіну, сваё запозненасць шчасце. Мне ўжо за 30.

Вычитаў Рыгор Лясун

Дасланыя кнігі

Новыя беларускія падручнікі

Школьнае і педагогічнае выдавецтва ў Варшаве ў 2001 г. выпусціла два падручнікі па беларускай мове для сярэдніх школ. Аўтарамі першага — хрестаматы „Беларуская літаратура” — з'яўляюцца гайнаўскія настаўніцы беларускай мовы Вольга Сянкевіч і Яланта Грыгарук. У хрестаматы змясцілі яны прыклады літаратурнай творчасці ўсіх эпох — ад Сярэднявечча да сучасных творцаў у Беларусі і замежжы. У раздзеле пра літаратуру XX стагоддзя ўключылі аўтараў, якія тварылі ў Заходній Беларусі (Наталля Арсеннева, Францішак Грышкевіч, Уладыслаў Казлоўчык). Апошні раздзел — „Літаратурная Беласточчына” — змяшчае падборку

твораў Надзеі Артымовіч, Алеся Барскага, Міколы Гайдука, Юркі Генюша, Яна Чыквіна, Міхася Шаховіча, Віктора Шведа і Сакрата Яновіча.

Другі падручнік — гэта „Практычная беларуская граматыка” аўтарства навуковага супрацоўніка Варшаўскага ўніверсітэта Тэрэзы Ясіньскай-Сохі. Аўтарка курс граматыкі пачынае з асноўных ведаў па дыялекталогіі. І не амялоўваецца яна толькі да паказання груповак гаворак на тэрыторыі Беларусі, але і спасылаецца на беларускія гаворкі Беласточчыны.

Абодва падручнікі рэкамендуюцца для I-III класаў агульнаадукацыйных ліцэяў.

(вл)

Лаўрэаты VIII Алімпіяды беларускай мовы

У час цэнтральных алімпіяд беларускай мовы, якія адбыліся 1 сакавіка гэлага года ў Агульнаадукацыйным ліцэі з беларускай мовай навучання ў Бельску-Падляшскім, ажно восем вучняў сталі лаўрэатамі. Першыя раўнапраўныя месцы занялі чатырох вучняў: **Марта Сельвясянок** з Гайнаўскага белліцэя, **Міхал Сцепанюк**, Та-

маш Суліма і **Мажэна Жменька** з Бельскага белліцэя. Другое месца заняла **Моніка Сергяюк** з Бельскага белліцэя, а на трэціх месцах апынулася **Барбара Казіміярук**, **Агнешка Сачко** і **Юліта Валкавіцкая** з Гайнаўскага белліцэя. Пра алімпіяду пісалі мы ўжо ў „Ніве” н-р 11 з 17 сакавіка 2002 года.

(ам-з)

Балаган у радзе

Кажуць у народзе, што „ў мутной вадзе і рыбы не пабачыш”. У Орлі такім аbstавінамі карыстаюца некаторыя радныя і войт. Справа кранеа дзейнасці самаўрада, бударажыць яна многіх людзей і дакацілася ўжо ў Беласток і Варшаву.

У Радзе гміны васемнаццаць радных; большасць з іх прыручыў сабе войт Ян Добаш, дзякуючы — між іншым — перадачы ім важных пасад у Радзе і налогавым льготам. Гэтаму балагану здаўна супраціўляюцца апазіцыйныя радныя з клуба „Радныя заклапочаныя гміны Орля і яе жыхарамі”; клуб узначальвае аўтар гэтых радкоў. Радныя клуба закідаюць войту свядомае адабрэнне парушання самаўрадавага заканадаўства; справа дайшла да ваяводы ды Міністэрства ўнутраных спраў і адміністрацыі.

Згодна закону аб гмінным самаўрадзе радныя не могуць займацца гаспадарчай дзейнасцю самастойна і ў суполцы з іншымі асобамі, карыстаючыся камунальнай маёмасцю гміны, у якой радны быў выбраны. Радныя нашага клуба адбіваюцца ў парушэнні гэтага палажэння Аляксандра Шымансага, якога 26 красавіка мінулага года Рада гміны з даручэння войта выбрала членам Управы гміны, хаця ён у той час быў членам управы мясцовага ГСу. Рада праінтарала палажэнне закону і нашы закіды. Справа абурыла многіх выбаршчыкаў, а наш клуб накіраваў скаргу ў Варшаву. Відаць гэта падзеянічала на Шымансага, бо неўзабаве ён сам адмовіўся ад пасады ва Управе гміны. Але праз нейкі час Рада адклікала сябра нашага клуба Сцяпана Куліка з Малінік з пасады намесніка старшыні Рады і на ягонае месца назначыла Шымансага. Кожны радны атрымлівае штомесяц пастаянную камандзіровачную ў памеры 150 злотаў, а намеснік старшыні дадаткова яшчэ 50 злотаў. Утрыманне Рады каштует кожнага жыхара нашай гміны 110 грошаў — гэта найбольшы кошт у цэльм павеце.

Аліція Шчэпаноўска, хаця пастаянна праісцяная ў Беластоку, з'яўляецца арлянскай раднай і адначасна загадвае непублічнай амбулаторыі „Alma Med” з кабінетам

Міф аб натуральным комплексе

З дакладам выступіў дырэктар БНП Чэслаў Аколаў.

З выпадку восьмідзесяцігоддзя Белавежскага нацыянальнага парку ад 11 да 14 сакавіка ў Прыродазнаўча-лясным музеі БНП прайшла навуковая канферэнцыя „Польскія нацыянальныя паркі — іх значэнне ў развіцці прыродазнаўчых навук”. Прынялі ў ёй удзел прадстаўнікі Міністэрства аховы асяроддзя, Генеральны дырэкцыі дзяржаўных лясоў, дэлегаты ад нацыянальных паркаў і навуковыя работнікі.

Канферэнцыя пачалася з выступлення старшыні Управы нацыянальных паркаў у Польшчы Аркадыюша Навіцкага, аб патрэбе супрацоўніцтва паркаў, дзяржаўных лясоў і самаўрадаў. Затым дырэктар Белавежскага нацыянальнага парку Чэслаў Аколаў зачытаў даклад „Значэнне Белавежскага нацыянальнага парку для навуковых даследаванняў”.

Белавежскі парк існуе з 29 снежня 1921 года, калі ўзнінула лясніцтва „Запаведнік”. У 1932 годзе надлясніцтва „Запаведнік” пераўтварылася ў Нацыянальны парк у Белавежы, які займаў тады тэрыторыю 4,7 тысяч гектараў. Пасля вайны ў 1947 годзе парк аднавіў сваю дзейнасць, а ў 1996 годзе яго тэрыторыя пашырана была да 10,5 тысяч гектараў. Дырэктар Чэслаў Аколаў напомніў пра поспехі БНП у галіне навукі і аховы асяроддзя, за што ў 1979 годзе парк занесены быў у спісак Сусветнай спадчыны (а ў 1992 годзе — частка парку „Белавежская пушча” ў Рэспубліцы Беларусь).

Багдан Бжазецкі з Галоўнай школы сельскай гаспадаркі ў Варшаве абвяргаў міф, паводле якога Белавежская пушча з'яўляецца натуральным лясным комплексам. Дакладчык патрабаваў улічваць вынікі гаспадарчай дзейнасці чалавека і зношэнні ад пажараў. Прадставіў ён вынікі даследаванняў лясной структуры ў выбранных месцах Белавежскай пушчы, якія вяліся з 1936 па 1992 год. На адной з тэрыторый, якую дакладна аналізаваў дакладчык, грабы замяшчалі сосны. Гэты працэс, магчыма, з'яўляецца вяртаннем да натуральнага стану, змененага чалавекам і прыродай.

У дакладах, якія тычыліся Белавежскай пушчы, закраналіся пытанні лясной расліннасці, птушак і млекакормячых, у тым ліку зуброў. Вучоныя даказвалі, што не трэба вывозіць мёртвыя дрэвы, бо яны з'яўляюцца кормам для многіх лясных арганізмаў. У апошні дзень канферэнцыі яе ўдзельнікі наведалі Белавежскую пушчу і знаёміліся з яе асаблівасцямі.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Каменная задума

Калі адмінілі шарваркі, дарогі будуюцца толькі з гміннага б'юджэту. Праблема дарог, улічваючы развіццё матарызацыі, нарастает. Бяднее таксама грамадства. Адзін з войтаў, у гміне якога беспрацоўніцтва спасцігло большую частку людзей, выйшаў насыстраваць абездземлю праблемам: дарожнай і беспрацоўніцтвам з незвычайнай ідэяй. Войт дзеля вырашэння гэтых праблем, прыдумаў скарыстаць палявы камень.

Згаданы войт прапанаваў людзям заробак пры зборанні з поля камянёў. Камяні скупіла дарожная фірма, а атрыманы з яго щэбень паслужыў для рамонту гмінных дарог. Задума апраўдалася.

У нашых гмінах камянёў не бракуе, беспрацоўных таксама нямала..., аднак аб такіх ініцыятывах войтаў не чуваць.

Ці магчымая такая задума ў бельскім раёне, распытваў я ў Павятовай управе дарог у Бельску-Падляскім.

— Камянёў управа не скупляе, мы займаємся толькі адміністраваннем. Дарожныя фірмы, якія карыстаюцца драбілкамі, а такая ў нашым раёне знаходзіцца ў Леўках, купляюць камяні час ад часу, таму што ў мінулых гадах дабраліся ў Дабрынадзе да залежаў щэбеню, які падыхаў дарог. За камень плаціць, калі добра памятаю, каля 20 зл. за кубаметр, — пайнфармаваў Лешак Алексюк, загадчык управы.

Раней камень выкарыстоўвалі для будовы фундаментаў. Пазней, калі пашырэліся ўжыванне бетону, пра камяні забылі. Перасталі іх нават збирати з палей. Большыя валуны людзі вывезлі дзесьці на дзікія складавія пляцоўкі, як на гэтай фатографіі, калі Таптыкалаў. Сёння камень зноў карыстаецца папулярнасцю. Але галоўным чынам у дэкаратыўных мэтах, на будову дваровых альпінарыяў, часам паркану і брукавання панадворкаў.

А гмінныя дарогі? Самыя толькі нараканні...

Андрэй НАЗАРЭВІЧ

Фота аўтара

— Чаму ніводнае прадпрыемства з Варшавы не робіць бізнесу на спальванні медычных адкідаў, а толькі нам падсоўваюць такую інвестицыю? Ніхто не дасць нам гарантіі, што з кацельні выходзіць стопрацэнтна чыстае паветра, — гаварыў радны Якуб Астапчук на сесіі Рады горада Гайнаўкі ў адрадзе дырэктара Самастойнага публічнага Комплексу аховы здароўя ў Гайнаўцы Рыгора Тамашука. — Калі здавалі ў карыстанне старую кацельню для медычных адкідаў, таксама гаварылі, што яна будавана паводле навейшых тэхналогій, а зараз аказваецца, што забруджвала асяроддзе. Не ведаем, што скажуць пазней пра цяперашнюю кацельню.

Старшыня Гарадской рады Яўген Сачко прасіў дырэктара Тамашука растлумачыць, ці новая кацельня для медычных адкідаў будзе забруджваць паветра, ці іх транспарт у кацельню пагражае асяроддзю і з якой тэрыторыі будуць яны завозіцца ў Гайнаўку.

Дырэктар Рыгор Тамашук прыпомніў, што яшчэ дванаццаць гадоў тому шпітальныя адкіды спальваліся пад плотам, пазней у кацельні чэшскай вытворчасці, якая забруджвала паветра. Новая кацельня, пастаўленая швейцарскім прадпрыемствам „Говаль”, спальвае ўласныя адкіды і частку беласто-

кіх. Выканана яна паводле самых лепшых сучасных тэхналогій і не забруджвае паветра. Аднак застаюцца цвёрдыя адкіды, якія можна цементаваць і выкарыстоўваць для будовы дарог. Для перевозу медычных адкідаў куплена машына з неабходнымі для транспорту таго грузу халадзільнікамі.

Дырэктар паведаміў таксама, што дабіўся адмены пастановы Падляшскага ваяводства аб спальванні адкідаў толькі з нашага ваяводства і атрымаў дазвол на завоз іх таксама з суседніх ваяводстваў. Аднак паабяцаў у бліжэйшы час стрымацца з падпісаннем дамоў на прывоз адкідаў з іншых рэгіёнаў. Спальвацца будуць толькі адкіды з Падляшскага ваяводства, прывожаныя спецыяльнымі машынамі. Летам пры спальванні большай колькасці адкідаў будзе яна замяшчаць агульную кацельню — яе моцы дастатковы для падагрэву вады.

Адзначыў ён, што на будову кацельні з розных фондаў аховы асяроддзя выкарыстана было каля трох мільёнаў злотых.

Радны паступаваў, каб дырэктар, заключаючы дамовы на прывоз адкідаў, гарантаваў бяспечны іх перавоз і бяспечнае спальванне.

Аляксей МАРОЗ

Суполка „Беларуская Грамада” ў Швецыі

шык бярэ актыўны ўдзел у беларускім руху, сябруе з земляком Станіславам Грынкевічам.

З прыходам саветаў Лукашык далучаеца да працы па стварэнні на Беласточыне сеціва беларускіх школак. Потым робіцца загадчыкам Беластоцкага дзіцячага дома. З цягам часу дом перапаўняюць дзеткі рэпрэсаваных камуністамі бацькоў (палякі, беларусы, жыды, расіяне).

У 1941 годзе немцы зачыняюць дом, да таго ж на вачах дзетак разбураюць клумбу з кветкамі ў форме „зоркі”. Убачыўшы гэта, дзеткі ціха казалі: „Усё, капец, ніколі мы ўжо не будзем лётнікамі ды інжынерамі”. Калі немцы далі дазвол на стварэнне цывільной беларускай улады, Лукашык стаў бурмістром Беластока. Але па даносе ён быў арыштаваны гестапа і адпраўлены да канцэнтрацыйнага лагеру „Аўшвіц” (па-польску Асвенцім). З „Аўшвіца” Васіль Лукашык ўцёк. У Варшаве набыў фальшивыя паперы, але падчас чарговай нацысцкай „зачысткі” быў адпраўлены на прымусовую працу ў Нарвегію. За Паллярным колам разам з палоннымі жаўнерамі Чырвонай Арміі, заходнімі беларусамі і палякамі Лукашык будаваў стратэгічную дарогу. Тут, у лагеры, ён стварае беларускі гурток. У 1944 годзе

сябры гуртка ў складзе 10 беларускіх хлопцаў робяць адважныя ўцёкі з лагера праз горы ў Швецыю. Так пачынаецца эміграцыя*.

У 1948 годзе Васіль Лукашык як рэпрэзентант Швецыі быў дэлегатам Першага сусветнага з'езда беларускай паваенай эміграцыі, які адбыўся ў Парыжы з 28 лістапада па 2 снежня.

Выконваючыя рашэнне з'езда, у тым самым годзе Лукашык разам з сябрам Язэпам Федарчуком стварае „Беларускую Грамаду” ў Швецыі — „Vitryssland societet”. Суполка атрымлівае юрыдычную рэгістрацыю, выдае статут Грамады па-шведску і па-беларуску, піша адозвы ў СМИ.

Заўважым, што праца па стварэнні суполкі ішла цяжка. Менская польская суполка запрашала ўсіх беластоцкіх беларусаў (а менавіта яны апынуліся ў Швецыі) да сябе, на падставе іх былага польскага грамадзянства. Расійская суполка цягнула да сябе, таму што маўляў беларусы былі парадкінамі Расійскай праваслаўнай царквы ў Стакгольме. Але, дзяячу ў непахінай упартасці, кіраўнічаму таленту Лукашыка і Федарчука беларусы здолелі згуртавацца працаўца і захавацца як народ на чужыне, якая воляю лёсу стала новай Радзімай. Сябры суполкі ладзілі сталыя

сустэрэчы, штогадовыя вячэры, прысвечаныя Дню Волі 25 Сакавіка. Грамада падтрымлівала сувязі з дыяспарай ЗША і Аўстраліі, атрымлівала беларускія газеткі і часопісы. Лукашык асабіста супрацоўнічаў з газетай „Bielarus — Беларус” (ЗША) і яе галоўным рэдактарам Станіславам Станкевічам.

У 1975 годзе, 17 сакавіка, за 7 дзён да чарговай гадавіны БНР Васіль Лукашык раптоўна памірае. З нагоды жальбы газета „Беларускі голас” (№ 232 за 1975 г.) змяшчае некралог:

Св. + пам. ВАСІЛЬ ЛУКАШЫК

былы дзязеч БСР Грамады і Таварыства Беларуское Школы ў Беластоку. Былы Бурмістр Беластоку. Арганізатор „Беларускай Грамады” ў Скандинавіі. Сябра Камітэту Вольнае Беларусі, памёр раптоўна 17-га сакавіка 1975 году ў Густаў-бэргу ў Швэдзі. Паходзіў з Сакольшчыны. Хай будзе яму лёгкай чужая зямля!

Сябры

Хутка адыходзяць у іншы свет старавінныя сябры суполкі...

Так сталася, што на час арганізацыі новай беларускай суполкі „Vitryssland”, якая паўстала ў 1995 годзе ў Швецыі, старая Грамада спыніла сваё існаванне. Але іхныя высілкі не прайшлі марна. Новы генерацыі беларусаў у Швецыі пачынаюць справу было значна лягчэй, бо за намі была Гісторыя.

Андрэй Котлярчук, Стакгольм „Беларус”, № 470, сакавік 2002

* Звесткі атрыманыя з інтэрв’ю ўдавы Васіля Лукашыка Яніны Лукашык 23.02.2001. Запіс у архіве аўтара.

Не аддамо свае зямлі, мы яе ўжо аддалі

Слухаючы выказванні прадстаўнікоў беластоцкага беларускага люду на контракце зямлі грамадзянам краін Еўрасаюза заўсёды ў мяне складвеша ўражанне, што замест Радыё Радыё, ці Радыё Беласток мне памылкова ўключылася Радыё Марыя ксяндза Рыдзыка з Торуні. Нашы слянне, самаўрадаўцы і дзеячы рашуча заяўляюць, што не будуць прадаваць зямлі немцам, галандцам ці французам. Вакол сотні тысяч гектараў зямлі ляжаць аблогам, а наш бедны мужык бацьца мець за суседа багатага баўхера. Усялякія патрыятычныя слова гучыць хутчэй як фарс, таму што беларускі люд даўно ўжо пакінуў сваю зямлю, эміграваў у Беласток ці іншыя мястэчкі і там расплываўся ў польскім моры, аб чым пераканаўчай дакажа перапіс насельніцтва, які адбудзеца сёлетній вясной.

Тым часам пару тысяч багатых фермераў ажывіла б усходнюю сцену, стварыла б шанц на працу нашым беспрацоўным у мястэчках, паспрыяла б раз-

віццю рынку паслуг і спажыццю. Лепш, каб маладыя людзі былі парабкамі ў немцаў, чым трацілі здароўе і час пры бутэльцы таннага віна ці дэнатурату. Дэмаралізацыя насельніцтва не стрымаюць дэмагагічныя лозунгі палітыкаў, якія, каб далезіці да „касы”, ужо не раз абманвалі сваіх выбаршчыкаў. Сёння крычаць пра абарону польскай зямлі, хіба, толькі тому, што яшчэ не паспелі выкупіць паўдарма ўсіх гектараў, будучых у распараджэнні дзяржавы. Праз сем гадоў, калі гандаль стане неабмежаваным, прайдападобна вялікая частка сучасных абаронцаў зямлі будзе прадаваць яе замежным інвестарам.

Палітыкі маюць ужо вялікі вопыт у прыватызацыі маёmacі, якая выпрацоўвалася пару пакаленнямі грамадзян Польшчы. Найбольш цынічным метадам прысвойвання маёmacі стаў працяг талонаў у 1996 годзе — 20 злотых ад асобы. Большасць уласнікаў талонаў прадала іх зараз пасля выхаду з банку быўшым валютчыкам. Сёння фінансісты

афіцыйна заяўляюць, што дзяржава ці хутчэй грамадзяне патрацілі на гэтай прыватызацыі сотні мільярдаў золотых. Інвестыцыйныя фонды, якія мелі раскруціць прадукцыю, сталі здабычай палітычных груповак, а супрацоўнікі падпрацаваных ім прадпрыемстваў найчасцей сталі беспрацоўнымі.

На ўсходніх беласточчыне зямля, якая ляжыць аблогам, і якая раней была ў распараджэнні казны найчасцей даўно з’яўляецца прыватнай уласнасцю. Уладальнікамі яе пераважна сталі людзі, якія сяю зямлю бачылі толькі на карце ў гміне. Часта гэта спекулянты з Варшавы ці іншых гарадоў, якія чакаюць даты свабоднага гандлю зямлі.

Цяжка здзіўляцца польскім сляннам, якіх партыйныя дэмагогі перапалохалі Еўропай. Школа і нацыянальная міфалогія выхоўвалі іх на прыкладзе Джымалы і яму падобных, якія па патрыятычных прычынах трымалі свае зямлі. Аблігчае гэта цяпер жыццё такім палітыкам як Каліноўскі, Мацярэвіч,

Пэнк, Соска, Лепэр ці Вжодак, якім лес сялян у сапраўднасці зусім абыякавы. Сялянская гаспадарка была даведзена ў апошніх гадах да поўнай руіны, хаця прадстаўнікі слянскага асяроддзя заўсёды былі не толькі ў парламенце, але таксама сярод міністраў. Традыцыйная гаспадарка можа і кансервава грамадскія структуры, якія дазваляюць на існаванне электрарату гатовага аддаваць галасы на партыі з праграмай родам з XIX стагоддзя, але ўсё гэта будзе толькі скансэн, у які неўзабаве можна будзе прывозіць турыстаў з Еўрасаюза.

Зямля некалькіх былых калгасаў на Памор’і, перададзеная ў часовае карыстаннне галандцам, на працягу некалькіх гадоў пачала даваць плён не меншы, чым у суседній Даніі ці Нямеччыне. Былыя трактарысты і даяркі атрымалі магчымасць зноў зарабляць грозды, замест жабраць дапамогі ў гмінных ураднікаў з пэсэлеўскай легітимацый. Зусім не трэба баяцца галандскіх фермераў у Міхалоўскай, Гайнавускай ці Дубіцкай гмінах, таму што яны туды напэўна не збіраюцца, хіба што на экспкурсію за грыбамі.

Яўген Мірановіч

Вачыма паляка

Кавярняны садом з гаморай

З майго назірання вынікае, што ў апошнія гады беластоцкое культурна-мастака-інтэлектуальнае асяроддзе знайшло сабе порт — кавярню „Маршанд”. Можна тут пачуць ад аддаленага століка дыскусію маладых паэтаў, спелых мастакоў, узбуджаных сваімі адкрыццямі журналістамі, а і ўчыць можна тое, пра што раздумвае адзін прафесар, якога думкі разыходзяцца па зале з араматным дымам яго люлькі. Приселі тут бы на пастаянны побыт. Не адзін раз размовы кранаюць беларусаў, беларускасць і ў тым кантэксте — польскую большасць. Не дзіў, што прыстанішча

у „Маршандзе” знайшли рэдактар Б. — беларус, беларуская паэтэса М., а і той прафесар з люлькай, не абмінаючы гэтай кавярні, што ганарыцца ва ўсёй краіне сваім паходжаннем і прафаслаўнай верай. Бывае тут таксама адзін украінец — вядомы фалькларыст ды малады наўковец, які прызнаецца да свайго яўрэйскага роду. Тут нават частка нешматлюднага персаналу (таго ад стравы, якая мае забяспечваць сілу дзеля ўваскращэння духа) таксама — з меншасці.

Час ад часу пад поўдзень і найчасцей у нядзелю паяўляецца ў „Маршандзе” групка немаладых элегантных паноў,

якія, пачыранеўшы, спрабуюць бомкаць адны адным, ды дастаткова гучна (ведаце, як то ёсць: праблемы старэчага ўзросту) штосьці такое пра ўрэднасць беларусаў ці жыдоў. Аднак, натыкаючыся на вочы кагосьці з пастаянных наўдальнікаў з культурна-мастака-інтэлектуальнага кола, змаўкаюць, не сцярпейшы перуной у яго позірку.

Калісьці пад вечар паяўвіся ў „Маршандзе” адзін вядомы сенатар ад права-га боку. Не ведаў, куды трапіў (чытай: у садом ды гамору). Сядзеў з маладым арабам — зубным урачом з-пад Беластока. Якраз пачынаўся рэванш амерыканцаў за тэракты. Я на хвілінку пакінуў спалучаныя польска-беларускія столікі (тыя культурна-мастака-інтэлектуальныя). Прывітаўся з сенатарам, якога ведаю некалькі гадоў. Сенатар падазрон

запытаўся з лёгкай ухмылкай, пазнаючы некалькі асоб з-за майго століка:

— A so to, jakiś białoruski sabat?

— Nie, panie senatorze. To białostockcy artyści i intelektualiści, — адказаў я.

Сенатар глянуў на мяне з-пад акуляй, адварнуўся і стаў растлумачваць ісламскі пытанні арабу-дантысту, паліпваючы яго дэмантратыўна па спіне. Мяне, пэўна, як прадстаўніка садома і гаморы, патрактаваў як паветра. Перапрасіў яго і вярнуўся да... сваіх. Пасля таго сенатара я больш у „Маршандзе” не бачу. Можа, не смакавала яму кава са смятанкай, якую ў той час піў?.. Але тых элегантных дзядзькоў я ў гэтай кавярні бачу частавата. Усё спрабуюць паўтараць сваё. То ж ведае: праблемы старэчага ўзросту...

Мацей Халадоўскі

„Да вечара я — лекар, а ночь — мая...” (5)

Перада мной адна з адзінаццаю кніжак, напісаных доктарам Ежы Самусікам, не толькі лекарам, але і нязломным падарожнікам, а да таго пісменнікам. Гэта кнішка „Przez piaski i dżungle”, выдадзеная ў 1997 годзе выдавецтвам „Наінца” ў Сувалках. У сярэдзіне дэдыкацыя: „Pan Adzie, żeby zniechęcić do podróży przez Saharę. Jerzy Samusik”.

Кажу: „А мяне не трэба знеахвочваць! Я ўжо там была”. „Ага! — гаворыць доктар, — але ці таксама, як мы?!” Ну, і сапрауды, якое ж параўнанне можа мець тое маё падарожжа па Сахары на экспурсію ў егіпецкі Эль-Аламейн, сведку падзеяў II сусветнай вайны — люксусным аўтобусам з кліматызацыяй і ледаватай кока-колай, па асфальтаванай шашы, абсаджанай на вокал філагамі дрэўцамі, дзе найбольш шакіруючай была сустрэча з тамашнімі бедуінамі — качуючым пустынным племенем, людзімі спакойнымі, але беднымі і жывучымі ў прымітыўных умовах.

Тое, што перажыў доктар, едучы з сябрамі па пустыні, здаецца, немагчыма апісаць звычайнімі словамі. І цяжка ѿявіць сабе, што хтосьці не з прымусу, а па сваёй волі адбыў такое падарожжа.

У Афрыку мы выбраліся ўтраіх. Мой сябра Уладзімір Лапінскі, ляснік, а да таго майстар мастацкай фатаграфіі, які жыве ў Брызгелі на Сувальшчыне, хацеў сабраць фатаграфічны матэрыял (як змяненіца флора і фауна ў залежнасці ад клімату), Аляксандар Малінаў з Варшавы, таксама ляснік, хацеў паглядзець прыроду, ну, а я вырашыў напісаць кніжку, скажаў мне доктар Самусік. Самаход, якім мы мелі ехаць, гэта быў невялікі мікро-бус „Таёта”. Ён меў прывод на заднія колы і заніzkую падвеску. Зусім не надаваўся да падарожжа па Сахары. Мы зрабілі што маглі, каб дастасаваць яго да падарожжа, але і так як толькі ўехалі ў зону пустыні, мясцовыя людзі круцілі галовамі: не ўдасца праехаць!

А ўсё ж такі праехаць і вярнуліся цэлыя. Еўропа, Марока, Алжыр, Нігер, Нігерый, Камерун. Праўда, назад ляцелі праз Москву самалётам Аэрафлота праста з Камеруна, а іх самаход даставіў у Гамбург галандскі карабель... Бо як падумалі, што трэба будзе ізноў праісці ту ю

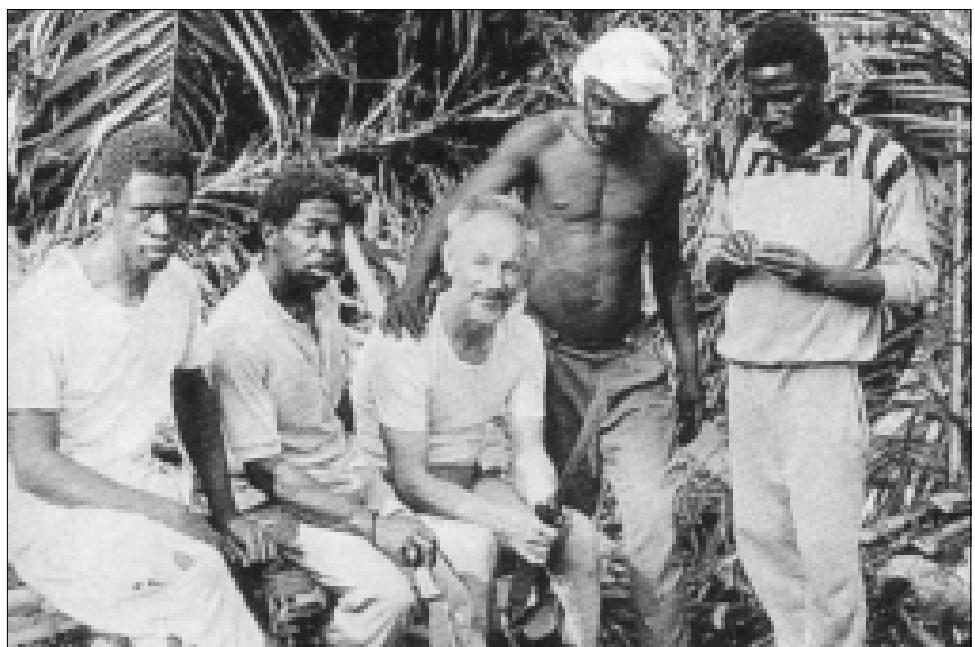
дарогу, калі часам праз пясок даводзілася прашибацца, раскопаваючы яго лапатамі даслоўна па некалькі сантиметраў перад самаходам... Калі невядома было, ці ўначы сустрэнешся лоб у лоб з дзікім зверам, ці на цябе нападуць бандыты... Ці прыхільна сустрэнуть цябе ў напатканай па дарозе племяннай вёсцы і ці прапусцяць чарговыя пагранічнікі...

Уважліва вока назіральніка занатывае, нягледзячы на небяспеку і цяжкасці, усё тое, дзеля чаго варта было выбрацца ў такое падарожжа. Аўтар абаяльна піша пра афрыканскую прыроду, пра плямёны, якія жывуць там ад вякоў, пра іх звычай — і як нараджаюцца, і як жэніща, і як адбываюцца паходы, як пры дапамозе там-там абвяшчаюць пачатак жніва праца, якія ахвяры прыносяць злым духам.

Яшчэ да нядаўна нараджэнне блізнят у некаторых плямёнах лічылася справай дэмана. У некаторых плямёнах адразу забівалі абодвух новонароджаных, у іншых — толькі другога, бо гэта ён быццам бы быў здольны да д'ябальскіх учынкаў. Сёння па пустыні разносяцца толькі рытуальныя крыкі іх маці, якія нібыта маюць ачышчаць гэтых дзяцей.

А вось ужо нашы падарожнікі ў найбуйшым запаведніку Нігеры — Yankari Game Rezerve. Божа! Упершыню за цэлы месяц памыліся пад душам у гатэлі. Той, хто мысляў ў дзень адной шклянкай вады, ведае, што гэта значыць. Нарэшце ўбачылі яны крышталльна чистую рэчку, якая выплывала з-пад скальнай сцяны. Па берагах растуць высокія дрэвы, з іх пакрученых галін звісаюць ліяны, па пнях віюцца каляровыя званочкі, усюды відаць зялёныя кусты, некаторыя абсыпаныя кветкамі — фіялетавымі, жоўтымі, аранжавымі, чырвонымі. Плавалі быццам у тунелі, створаным галінамі дрэў, растучых па абодвух баках ракі.

А вось сланіца ламае галінкі і корміць імі малое. Толькі мелі яны зрабіць ёй здымак, як пачула яна гук матора. У момант малы хаваецца між нагамі маці, а яна распускае вушы і пачынае махаць вялікім хобатам. А гэтым жа хобатам (прэцызійным і моцным) яна можа як падняць з зямлі манету, так і вырваць з каранямі салідане дрэва, а нават забіць льва адными ударами.

На ўсходнім джуңглю — аўтар з неграмі племя мака.

Трэба ўцякаць! Шафёр нанятага ў запаведніку грузавіка адразу зразумеў гэта і хуценька павярнуў назад.

Не забудзе аўтар і сустрэчы з пігмеямі ў камерунскай джуңглі. Гэтыя малыя людзі патрапяць задаволіць усе свае патрэбы ў джуңглі, бо лес даваў ім заўсёды дастатковую колькасць харчу. Ім не траба было карчаваць пушчанскія дрэвы, каб засноўваць плантацыі кавы ці какававага дрэва. Яны вельмі добра ведалі, дзе знаходзіцца дзікарастучая гародніна, дзе спеюць фрукты, дзе можна ўпаляваць зварыну ці налавіць рыбы. Мужчыны пры дапамозе лукаў палююць на зварыну, сечіямі ловяць рэбу, збіраюць у лясных вуліях мёд. Жанчыны збіраюць ягады, арэхі, фрукты, грыбы, а таксама тэрмітаў і вусеней некаторых насекомых. Не робяць запасаў: калі іх забракне, пераходзяць у другое месца пушчы, ставячы там свае прымітыўныя шалашы, зробленыя з галінак, лісця і лыка. Музыкальны гэта народ, хаця іграюць яны на прымітыўных, самаробных інструментах, і па-свойму шчаслівы. Пігмей кахае змроўны лес, у якім іншы бацца магільны цішыні, цяжкога, парнага паветра, падсцерагаючай усюды небяспекі. А лес адкрывае перад ім усе свае таямніцы. Толькі часам пігмей наўмаюцца на працу ў вёсках.

Гэта пігмей нам падсунулі чорную мамбу, смяеца доктар Ежы Самусік. Фактычна іх намовілі жыхары вёскі, каб яны нам яе аддалі за невялікі абліен. Чорная мамба, якую яны якраз злавілі ў джуңглях, гэта найбольш ядавіты вуж у Афрыцы, яго яд падобны на яд кобры. Мамба была ўжо без галавы. Негрыянка Але-

на, гаспадыня ксяндза Яна, стушыла гэту вужаціну ў спецыяльных лісцях і пікантных карэннях — па-пігмейску. Было вельмі смачна, а запівалі віном з пальмы. Нам гэтай мамбы хапіла на трох вячэры.

А ведаеце, як у пустыні Сахара заварваюць чай? Вось у аристакратычным племені туарэгай пачастунак госця чаем — проста абавязак. Можа не быць яды, але чай павінен быць. Чай падрыхтоўвае гаспадар дома. Вялікую колькасць зялёнага чаю ён усыпае ў металічны чайнічак, на яго кладзе даволі вялікую грудку цукру і заўвае гэта кіпячай вадой. Праз некалькі мінут ён пералівае ўсё ў іншы посуд і паўтарае гэта некалькі разоў. Кожны госьці і члены сям'і падаюць свае чаркі гаспадару, а ён ставіць іх паўкругам на паднос і напаўніе чаем спачатку сваю чарку. Адпівае глыток, доўга ацэнівае смак чаю, цмокает і, калі ацэнка будзе добрая, вылівае рэшту нявыпітага з яго чаркі чаю ў чайнік, ды толькі тады пачынае напаўняць чаркі гасцей. Чаркі вельмі малыя, і гарачы чай трэба піць паволі, цмокаячи з адбраннем, а чарку трэба абавязкова аддаць у рукі гаспадару, бо калі б нехта паставіў яе на дыван, гэта была б абраза. П'юць прынамсі трох чаркі чаю, бо тро разы гаспадар яго заварвае, не дасыпаючы лісткоту, а толькі дадаючы кожны раз крыху мяты.

Чай у пустыні для многіх стаў своеасаблівым наркотыкам, які дапамагае лепш пераносіць пустынны клімат. Ну, а да таго ж гэты чай вельмі смачны.

(заканчэнне будзе)

Ада Чачуга

Да 120-годдзя нараджэння Янкі Купалы

Ён, з кім дзеліцца неба сакрэтам...

Да Купалы мы наблізімся тады, калі не толькі ўвесь народ, але і ўсё літаратурна-знаўства ператворыцца ў інтэлігенту.

M. Стральцоў

Пра трагедью, звязаную са смерцю Я. Купалы, гавораць і пішуць амаль 60 год. Выказваюцца розныя версіі і здагадкі. Былі сведкі трагедыі, але ім не паверылі — шукалі „ворагаў”.

Барыс Сачанка ў сваёй книзе аб Купалу „Сняцца сны аб Беларусі...” сцвярджае, што самы непасрэдны ўдзел у Купалавай смерці прымалі берыеўцы.

Іна Рытар з амерыканскага далёку глядзіць на трагедию па-свойму: „Тут, на чужыне, кажуць: скончыў жыццё са-магубствам і разумеюць, што ён адышоў змораны, духовна паранены, але не пераможаны”. На бацькаўшчыне пра смерць Я. Купалы пішуць наўздзіў ла-

канічна: „трагічна памёр”. („На суд гісторыі”).

Георгій Колас (1929-1994), вядомы крытык і літаратуразнаўца, аддаў амаль 40 гадоў жыцця даследаванням жыцця і творчасці Я. Купалы. Вынікам стала кніга „Карані міфаў” (1998), якая на аснове архіўных дакументаў, гістарычных фактаў, іншых пісьмовых крыніц дае магчымасць чытачам самастойна шукаць істціну.

Г. Колас не праста абавязрае напісанася Б. Сачанкам, П. Мядзёлкам, А. Лойкам і іншымі, а прыводзіць доказы: урэчкі з лістоў, архіўныя дакументы, паказанні сведкаў.

„... я не веру Сачанкавай версіі пра «бे-рыяўскі» варыянт Купалавай пагібелі. Не веру ўсім жанчынам, якіх ён выстаўляе сведкамі. Не веру, што Купалу скінула ў пралёт жанчына. Сачанка аднойчы на-ват называў мне прозвішча — вядомая

ў рэспубліцы (яна яшчэ жывая). Я ажно развёў рукамі: той жанчыны не было ў Маскве ў 1942-м”.

Янка Брыль у кнізе „Вячэрніе” (1994 г.), са слоў Пятра Панча піша: „Пяetro Ёсыпавіч сам пачаў гэту гутарку. На дзесятым паверсе, дзе мы з ім спыніліся, калі пралёту, у які зваліўся Купала. Ад усіміна пра гэта якраз і пачаў.

Утром: Купала, Лынъкоў і ён — стары, паважаны расказчык — выпілі, памятаеца ясна, палавіну паўлітра, колькі было ў бутэльцы. Захмленне, такім чынам, выключаеца. Выйшлі на калідор. Ужо ў пакой развітаўшыся, і яшчэ пастаялі, пагаварылі. Купала прысেў, прыткнуўся бачком на коўзкім мармуровым парапенце. А тут праходзіла з падносам афіцыянтка — з пустымі ці з поўным посудам, з пакожа якога ці ў якой пакой — ужо ні Панч тады, а я цяпер, у восемдзесят восьмым годзе, з яго расказу не памятаю.

Іван Дамінікавіч і ў шэсцьдзесят гадоў любіў, кажучы па-вясковаму, зачапацца з маладымі жанчынамі. Ветлым, вясёлым словамі, з усёй кавалерскай тактоўнасцю. Так гаварыў мне і Панч. А сам я чую ад

чёткі Уладзі гордае: „Мой Янка быў еўрапеец!..” Не вытрымаў ён і тады, з таго злавеснага парапета. Ці то памкнуўся крышку гуліліва: „Мая ж ты красунечка!”, ці то вельмі прыблізна хацеў штосьці падобнае сказаць, зрабіць. А маладзіца — ці стомлена, са зразумелай нецярпівасцю, ці таксама з ветлым какецтвам — нібы хацела адмахнучыся ці адхінучыся ад шаноўнага кавалера. Ён варухнуўся таксама. Як і куды: да яе, ад яе — у тыя секунды ў памяці Панча не замацавалася. Адбылося адно — вялікі паст, жывы чалавек паляцеў у глыбока-каменны пралёт...

Афіцыянтка ў той жа вечар зникла.

Расказана яшчэ і так, да таго, што ўжо хутка паўвека (напісана ў 1988 г. — Т. Л.) гаворыцца пра Яго заўчастную, трагічную смерць.

Некалькі сведак, нямала версій, — як быццам тут штосьці траба было замоўчыць...

Аднак замоўчывалі. І нават у 7-томніку (1976 г.) на 646 стар., дзе даецца летапіс жыцця і творчасці, такі запіс: „Чэрвень, 28. Памёр Янка Купала”.

Сумна.

Тамара ЛАЎРЭНЧУК, Высокое

Зорка

старонка для дзяцей

Чаго хоча Чараўніца

Раскажу вам адну дажджавую казку, якая папраўдзе не ёсь сумнай. Пачынаецца яна так.

Даўно, даўно таму жыла сабе Малая Чараўніца, якая вельмі хацела стаць дзяўчынкай, хаця не магла. Малая Чараўніца многа ведала, ме́ла ўжо план як памяняцца ў дзяўчынку. А выглядаў ён так:

— змяшаць мухаморы і варэнне з трускалак у гаршку,
— дадаць дзве лыжкі цукру,
— дадаць слойкі хрэну,
— давесці да кіпення і варыць яшчэ трынцакі хвілін.

Малая Чараўніца зрабіла ўсё як трэба і ўжо мела спажыць небывающую страву, як у радыё пачула, што 21 мая, гэта значыць праз тыдзень, адбудзеца турнір чараўніц. Малая Чараўніца падумала, што і яна можа туды паліцаць. Задачай у конкурсе было дастаць з цыліндра трускіка.

— То ж я найлепшая ў гэтых спаборніцтвах, — падумала яна.

І, вядома, яна прыняла ўдзел у турніры і атрымала Гран-пры. Но не было для яе канкурэнтак. А пасля падумала:

— Мне лепш быць Вялікай Чараўніцай, чым нейкай маленъкай дзяўчынкай.

І бачыце, мае дарагія чытачы — для Малых Чараўніц лепш быць Вялікім Чараўніцамі, а не дзяўчынкамі. Наталля КАНДРАЦЮК-СВЯРУБСКАЯ,

III клас ПШ у Беластоку

Дзяўчата з Гарадка.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Польска-беларуская крыжаванка № 13

Запоўніце клеткі беларускім словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавы ўзнагароды.

Litera	▼	Usta	▼	Jadło	Idol	▼	Ranga	▼	Róg	▼
►	▼			Uzdrowisko	►		▼			
				Tata						
Tort	►			▼	Mag	►			Strak	
				Nos						
►									As	
Duńczyk		X		Targ	►		X			
Parnas		X					X			
►							X		X	

Адказ на крыжаванку № 9: Доля, мы, кружэлка, Нарач, мім, Рым, гадавіна, фан, ар. Кніга, раман, лаўр жара, рэчыва, мір, мастак.

Узнагароды, пісьмовыя наборы, выйграли: Раман Лушчынскі з Бельска-Падляшскага, Наталля Герасімюк і Наталля Ялоза з Махнатаага, Наталля Анікюк, Наталля Капчук, Івона Гайдук, Януш Мінько, Марыёля Кананюк і Паўліна Дзмітрук з Нарвы. Віншуем!

Вершы Віктара Шведа

Не выганіш на двор сабаку

Матуля просіць: — Мілы Якаў,
Збегай, сынок, у магазін.
— Надвор’е дрэннае — сабаку —
Не выганіш, — азваўся сын.

— Сабаку браць з сабой не трэба,
Ды і навошта табе ён.
Калі страшэнна плача неба —
Вазьмі, сынок, мой парасон.

У музеі дыназаўраў

У дыназаўраў музей дзедка
З унукамі зайшоў.
Яны агромныя, на рэдкасць,
Што не ханае слоў.

Унук азваўся: — Гэта дрэнна,
Няма іх на зямлі.
Як ты баяўся іх страшэнна,
Калі яны жылі!

Скупая сястрычка

Маленькую Людку
Запытвае матка:
— Ты з’ёла так хутка
Усе шакаладкі?

Забылася прама,
Што ёсьць яичэ брацік?
— Я ведала, мама,
Што мушу спяшацца.

Ігар СІДАРУК

Гусі-гусі

Пралятала гусі
Па-над Беларуссю.
Селі ля крыніцы,
Папілі вадзіцы.
Селі ля гароху,
Паклявалі трохи.
Селі каля грэчкі,
Знеслі па яечку,
Кінулі па пёрку,
Зніклі за пагоркам.
Прылятайце, гусі,
Зноў да Беларусі!

Вясёлы куточак

Да малога Марка падбег вялікі сабака, абнюхаў яго, палізаў па шчоках ды адышоў. Падбегла перапалоханая мама:

— Сыночак, ці ён цябе не ўкусіў?
— Не, мамачка, ён мяне толькі спрабаваў.

Ноччу Янка ўстае і з плачам гаворыць маме:

— Мамачка, снілася мне, што наша школа згарэла.

— Не турбуйся, — адказвае маці,
— гэта быў толькі сон.
— Менавіта таму і плачу.

На ўроку геаграфіі настаўнік пытае Янку:

— Скажы мне, дзе знаходзіцца Суэцкі канал?

— Не ведаю. У нашым кабельным тэлебачанні няма такога канала.

Настаўніца пытае вучняў:

— Хто мне скажа які звер, так як мядзведзь, засынае зімовым сном?

— Дзед Мароз, — адказвае Янка, — толькі ён засынае на лета.

Да лесніка прыехала ў госці Оля.

— Ці бачыла ты калі лісіцу? —
пытае яе ляснік.

— Бачыла. У тэлебачанні.

— А ў лесе?

— Мы не забіраем тэлевізара
ў лес.

— Мамачка, ці магу паплаваць?

— Можаш, толькі зважай, каб не папырскаўся.

Андрэйка вяртаецца позна да-
дому.

— Чаму так позна вяртаешся? —
пытае яго мама.

— Бо мы з Янкам гулялі ў цягнік,
які спазніўся на гадзіну.

Андрэй ГАЎРЫЛЮК

Смелы

Сабраліся раз мужчыны і пачалі спрачацца, хто з іх смялішы. Доўга яны спрачаліся і расказвалі, якія з імі былі страхі і што яны не палохаліся. Сядзеў тут адзін чалавек, ён моўчкі курыў люльку ды слухаў, як выхваляючы смельчакі. Чаго толькі яны не расказвалі. Адзін кажа, што яго як апанавалі чэрці ў лесе, дык ён адбіваўся ад іх усю ноч, аж да свету. Другі расказвае, што яго раз апанавала ў піліпайку воўчая гання і што гэта, мабыць, былі ваўкалакі. То вось якіс смяльчак расказвае, як за ім ганяўся нябожчык на могліцах. Слухаў, слухаў той чалавек, маўчаў, маўчаў ды й кажа:

— Годзі вам хлусіць, годзі выхваляцца, бо ўсе вы аднолькава баязлівыя, і не то, каб што, але ніхто з вас не асмеліца пайсці цяпер на могліцы і ўбіць кол у магілу ведзьмара.

Пачалі тут хлусы выхваляцца, адзін перад другім гаварыць, што не баяцца ведзьмара і смела заб'юць у яго магілу кол. Але як прыйшлося гэтае зрабіць, то ўсе пачалі ўвільваць, толькі адзін самы смелы вызваліся тады ж пайсці на могліцы поўначы ды і забіць кол. От і пайшлі тут дзецыкі ў заклад на гарнец гарадкі. Дзела было аб восені. Ночы ѿчмныя, хоць вока выкаль — нічо-

га не бачно. Узяў той смелы чалавек кол ды і пайшоў адзін на могліцы. Могліцы былі недалёка ад сяла, на ўзгорачку каля ракі. Пайшоў ён, а мужчыны ўзялі зубленку ды ціхеняк за ім следам да назіркам. Ідзе сабе той смяльчак, калом размахвае ды, каб было смялей, бурчыць пад нос песню. Падышоў к моглікам, пастаяў трохі, паслушаў, а потым пералез цераз плот да й пайшоў шукаць магілу ведзьмара. Яна была каля самога таго дуба, што на ім завесіўся адзін чалавек. Падышоў смелы дзецык к самай магіле, прысёў на кортачкі, абмацаў капец і давай убіваць у зямлю кол. Забіў ён моцна кол і хацеў устаць ды іскі к дзецыкам, але не можа падняцца. От ён тузаецца туды-сюды — няма рады: вядзьмар тримае, бы зубамі. Спалохаўся наш смяльчак і давай крычаць немым голасам, быццам хто рэжа. Пачулі тое дзецыкі, засвяцілі зубленку ды туды. Бачаць яны, аж смяльчак прыбіў чалом к зямлі палу свае світы ды і качаецца каля капца. Убачыў ён дзецыкоў ды і не верыць, што гэта людзі, так ён спалохаўся. Насілу дзецыкі ўгаварылі яго ды прывялі да гасподы. Але ён так спалохаўся, што чуць не памёр. Так от якія мы смелыя. Можа і ўсе гэтакія? Што вы скажаце?

„Казкі і апавяданні беларускага Палесся” са зборніка А. К. Сержлутойскага.

Тэатральныя канікулы

Дарагая „Зорка”! Хачу Табе расказаць пра мае зімовыя канікулы. У першы тыдзень канікулаў я пачала хадзіць у Гмінны асяродак культуры на заняткі для вучняў Пачатковай школы і гімназіі. Інструктар запрапанавала нам зрабіць сцэнку „Слімак”. Мы пагадзіліся. Яна раздала нам ролі. Я была сараканожкай. На другім уроцку мы рабілі ляль-

кі з калготак, ваты, нітак і патыкоў. Калі ўжо мы зрабілі свае лялькі, яны нам вельмі спадабаліся і ў той жа савецкі дзень прадстаўлялі сваю сцэнку. Гэтыя зімовыя канікулы мне вельмі падабаліся. На занятках было вельмі многа дзецы. Думаю, што трэба часцей арганізаваць такія заняткі.

Наталля ЖУРАЎЛЬ,
VI клас ПШ у Орле

У час зімовых канікул

(працяг; пачатак у 9 н-ры „Зоркі”)

Дзецы тады вельмі пасябравалі з Валентынам. Чытаці яму кніжкі, расказвалі цікавыя гісторыі, ігралі ў гульняні. Хлопец вельмі змяніўся, стаў мілы для ўсіх, не быў такі ўпэўнены. Зразумеў, што грошы не такі важныя. Перапрасіў мяне за свае паводзіны.

— Вася, як табе здымуць гіпс і на га не будзе балець, дык тады зноў будзем бегаць на лыжах, — прапанавалі дзецы.

— Добра, — пагадзіўся Вася. Гэта праўда, што сяброў пазнаем у бядзе!

Магдаліна ВАЙЦЮК, V „Ц” кл.
ПШ у Бельску-Падляшскім

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Вайна з туркамі

На поўдні Рэч Паспалітая суседзіла з вялізнай і неспакойнай турецкай дзяржавай, якая называлася Асманскай імперыяй. Туркі захапілі шмат якія єўрапейскія краіны. Неўзабаве пачалася вайна Асманскай імперыі і з Рэччу Паспалітай. Турацкі султан рыхтаваў вялікі паход на поўнач. Ён хваліўся, што разгроміць Рэч Паспалітую і выйдзе на берагі Балтыйскага мора.

Велізарная турецкая армія, якая налічвала 150 тысяч ваяроў, рушыла ў бок Малдовы і Украіны. Камандзірам войска Рэчы Паспалітай прызначылі Яна Хадкевіча — найлепшага ў дзяржаве палкаводца. Беларускія палкі ішлі на вайну з-пад нашых старажытных гарадоў — Полацка, Вільні, Смаленска ды іншых. Моцным іхнім хаўруснікам было украінскае войска запарожскіх казакоў.

Хрысціянскае і мусульманскае войскі сышліся на беразе ракі Днястра каля замка Хацін. Гэты замак яшчэ ў часы князя Вітаўта збудавалі беларускія майстры.

Хацінская бітва доўжылася не адзін тыдзень. Найцяжэйшым стаў той дзень, калі туркам удалося захапіць галоўны вал нашых умацаванняў і ўварвацца ў лагер. Казакі-запарожцы выбілі ворагаў за вал, але сультан кінуў у тое самае месца свежыя сілы. Тады Хадкевіч выкарыстаў сваіх найбольш надзеіных і загартава-

* * *

Аня Манюк

— экстрасакратар.
Невысокая дзяўчына
з яе супербландзінка.
Любіць збіраць паштоўкі,
на якіх
прыгожыя анёлкі.

Першы раз на

Сустрэчах яе вітаем.

Прыгожа спяваем

і Бакстрыт Бойс слухаем.

Ранній парою пісаць пачынаем

і апавяданні ствараем.

Адным словам

Аня — дзяўчына адмысловая.

Агата КАЛЕЙЧЫК

ных ваяроў. У турецкія шэрагі ўрэзаліся палкі беларускіх гусараў. Крылатымі вершнікамі кіраваў сам гетман. Туркі не вытрымалі магутнага напору беларусаў і пабеглі. Некалькі тысяч ворагаў палеглі ад шабляў, дзідаў і куляў нашых гусараў.

Султан Асман ужо і не ўспамінаў пра свой намер захапіць Балтыйскае ўзбярэжжа. Побач з ягоным шатром паныла стаялі паходзелыя, змерзлыя пад халодным восеніскім дажджом сланы. Нястача цёплай вініткі і дрэннае харчаванне вельмі аслабілі турецкага войска.

У цяжкім становішчы апынулася і нашы ваяры. У лагеры было шмат параненых і хворых, канчайцца порах і запасы харчу. Ян Кароль Хадкевіч смяротна захварэў і ўжо не падымаўся з ложка. Аднак на яго апошній нарадзе з камандзірамі была прынятая аднадушная пастанова — не адступаць.

Праз колькі дзён гетман Хадкевіч памёр. Вестка пра гэта даляцела да туркаў, і яны кінуліся на штурм. Але сілаў у іх ужо не ставала. Неўзабаве паміж туркамі і нашым камандаваннем пачаліся перамовы.

Паводле мірнай дамовы мяжа Рэчы Паспалітай з Асманскай імперыяй не мянялася. Гэта азначала перамогу. Туркі не ведалі, што ў дзень замірэння ў войску Хадкевіча заставалася апошняя бочка пораху.

Пераможцы горка шкадавалі, што з імі ўжо няма ўлюблёнага камандзіра. „Пан гетман памёр, а з ім вялікае шчасце Айчыны мілай”, — з болем запісаў у тыя дні адзін з нашых суайчыннікаў.

(працяг будзе)

Вясна

Прыйдзе вясна

Харошая пара

Прыляцяць птушкі

Будуць збіраць мушки

Зацвітуть кветкі

У маёй суседкі

Бусел адрамантует гніздо

І будзе ўсім весела.

Раман Лушчынскі, V „Б” кл.

ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім

ФОТА- ЗАБАВА!

Конкурс з нагоды 1 красавіка

Назавіце прозвішчы асоб на здымках. Адзначым, што ўсе нашы героі — людзі вядомыя і папулярныя. Пра іх мы пісалі ў „Зорцы” і „Ніве”.

Сярод аўтараў правільных адказаў разыграем цікавыя ўзнагароды. Адказы дасылайце да 15 красавіка г.г.

ЗОРКА

На Беларусі каранавалі лепшых сярод лепшых

У канцэртнай зале „Мінск” праішла чарговая 8-я „Рок-каранацыя”. Нагадаем, што „Рок-каранацыя” праводзіца штогод з 1994 года. У пачатку кожнага года па выніках аптытання музычных крытыкаў, прадусараў падводзяцца вынікі хто чаго дасягнуў і ўручаюцца кароны і дыпломы. Не стаў выключчнем і гэты год. Упершыню сярод спонсараў была польская структура — Беларуская Рэдакцыя Радыё „Палёнія”. Прадстаўнік радыё — журналіст Алеся Навіцкі за актыўнасць у прапагандзе беларускага року ўзнагародзіў спецыяльным прызам вядомага журнالіста, музычнага крытыка, аўтара прадмоваў да альбомаў BMAgroup Вітаўта Мартыненку.

У намінацыі альбом года перамагла новая праграма легендарнага гурту „Крама” — „Хавайся ў бульбу!” выданага ў канцы мінулага года Беларускай музычнай альтэрнатывай.

Спецыяльным прызам ад адзінага металічнага беларускага „Музыкальнага журнала” быў адзначаны першы зборнік айчыннага metal „Hard life — Heavy music”.

Астатнія пераможцы намінацыі выглядаюць такім чынам:

— кілі года — гурт „Палац” — „На турецкіх палах”;

— адкрыццё года — удзельнік праектаў „Вольныя танцы”, пераможца „Басовішча” — гурт „Імпэт”;

— рок-князёўна — Дана — вакалістка гурту „Імпэт”;

— традыцыі і сучаснасць — гурт Аляксандра і Канстанцін;

— лепшыя тэксты — Леанід Дранько-Майсюк за вершы для праекта „Цацачная крама”;

— музыкант года — Змішер Вайцюшкевіч.

Галоўную „Рок-карону” гэтым разам атрымаў не гурт, а асока — Алеся Суша за прадусаванне супольных музычных праектаў.

Нягледзячы на заявы пра няўдзел у „Рок-каранацыі” гурт „Нейро Дюбель” выканану загалоўную песню „Скрыпка дрыгвы” з новага праекта і адну з песен з новага альбома „Я памру тут”.

Вядучыя чарговы раз заявлі пра новы выгляд і канцэпцыю наступнай каранацыі.

Віталь СУПРАНОВІЧ

Фільмавы вечар

З гэтага нумара пачынаем прэзентацыю рэпертуарных навінак беластоцкіх кінатэатраў. Сёння прапануем нашым кінаманам трэныўныя фільмы.

Kap'era Нікося Дызмы — кінакарціна з Цэзарым Пазурам, Аннай Пішы-быльскай і Анджэем Грабоўскім (галоўным героям тэлесерыяла „Свет паводле Кепскіх”) у галоўных ролях. Прадстаўлена ў ёй гісторыя чалавека з бурнай мінушчынай і цікавымі планамі на будучынню. 39-гадовы Нікось, злоўлены на нелегальнай перевозцы джынсаў у Расію, за што трапіў у турму, пачынае новае жыццё. Галоўны план — стаць прафесійным старшынёй, акружыцца маладымі дзяўчатамі, марачнымі алка-голямі і добрай музыкай, і праводзіць час без найменшага высліку.

Aўторак — камедыя аб каханні, грошах і гангстерах. Галоўныя ролі выконваюць Кінга Прайс, Болец, Павал Кукіз — лідэр гурту „Персі”, Малгажата Кажухоўская і Шаза, а да гэтага выдат-

ныя прафесары польскай мовы — Ян Мёдак і Ежы Бляхарчык.

Кукіз і Болец у малой, поўнай святошай мясцовасці засноўваюць клуб „GO-GO” са стрыптызам, які пачынае прыносіць вялікія даходы і прыцягвае ўвагу медыяў і мафіі. Ці гэта канец жарту? Варта даведацца!

Кэвін Спэйсі, Джуды Дэнч, Кэйт Бянхт і Джульен Мур — гэта галоўныя персанажы *Портавых хронік* у рэжысуры аднаго з самых вядомых творцаў апошніх гадоў Лесі Гаўтэрама. Стомлены жыццём журналіст разам са сваёй дачкой пераездае ў Ньюфаўндленд, дзе ў малой рыбацкай вёсцы пачынае жыццё ў хаце сваіх продкаў. З гэтага моманту пачынаюцца ў яго жыцці дзіўныя здарэнні...

Фільм зяўляецца кандыдатам да ўзнагароды Оскар 2002. Галоўны акцёр Кэвін Спэйсі атрымаў намінацыю да ўзнагароды „Залаты глоб” у катэгорыі найлепшага драматычнага акцёра. Гэта сведчыць сама за сябе.

Паўліна ШАФРАН

Плён пушчанскага пленэру

У Беларускім музеі ў Гайнаўцы 8 сакавіка адкрылася выстаўка мастакоў прац гайнаўскіх ліцэістаў, якія ўдзельнічалі ў пленэрах у Белавежскай пушчы. Арганізаторам выстаўкі быў Рэгіянальны цэнтр творчай інтэграцыі ў Гайнаўцы.

У пушчы дзесяць белліцэйсту пад апекай мастака Віктара Кабаца на працягу трох месяцаў выконвалі эскізы для сваіх прац, а па пяць вучняў з абеддвух гайнаўскіх ліцэяў пад кірункам рэдактара „Гайнаўскай газеты” Тадэуша Тапольскага з кастрычніка фатографавалі цікавыя месцы.

Працы з выстаўкі перанесены будуць у белліцэй. Віктар Кабац самую высокую ацэнку даў лінарту Эвеліны Пліс і пастэлі Маргарыты Карпюк. Карысталіся яны добрай якасцю фотаапаратамі. „Умеюць яны яшчэ знайсці патрэбнае святло і адпаведны клімат да фатографавання”, — адзначыў Тадэуш Тапольскі.

Белліцэйсткі Эвеліна Пліс (злева) і Маргарыта Карпюк перад сваімі працамі.

вылучаюцца здымкі Евы Дамброўской і Маргарыты Карпюк. Карысталіся яны добрай якасцю фотаапаратамі. „Умеюць яны яшчэ знайсці патрэбнае святло і адпаведны клімат да фатографавання”, — адзначыў Тадэуш Тапольскі.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Рэцэпт на поспех

„Прыезджайце на свята” — гэта новая касета гурту „Ас”, якая ў апошні час б'е рэкорды папулярнасці сярод беларускіх жыхароў Падляшиша.

Гурт „Ас” паўстаў у 1993 годзе і ў амаль нязмененым складзе існуе з поспехамі на музычным рынку да сёняшняга дня. Яго лідэр Славамір Трафімюк (на здымку) пры дапамозе Яраслава Баравіка і Адама Снарскага заваёваў сэрцы публікі не толькі на Падляшишы. Вядомы беларускі гурт выступаў амаль усе ўсіх большых гарадах Польшчы.

Першая касета гурту з'явілася восенню 1994 года. Выдадзеная за свае грошы на Радыё Беласток расславіла гурт і дала пачатак маланкавай кар'еры. „Вуліца”, „Едуць гарадскія”, „Шкада слёз” на польскай мове, „Варожка”, „На Маямі” польскамоўная, „Ас для вас” — гэта выдадзеная гуртом на працягу 9 гадоў касеты. Большая з іх працавалася 5-тысячным тыражом.

Працэс паўставання кожнай з іх складаны і працяглы. Падрыхтоўка тэкстаў, музыкі, аранжыроўка здымалі часам некалькі месяцаў, аднак варта было — публіка дацаніла старанні. Таксама рыхталася апошняя касета, якой трэба было чакаць амаль год. У адрозненні ад папярэдніх, „Прыезджайце на свята” у 70% звязана з рускамоўнымі песнямі з касеты „Залатое кальцо”. Аднак слова песень перакладзены на беларускую мову і з кожнай з іх звязана пэўная гісторыя. Тытульная песня звязана з царкоўнымі святымі, якія адзначаюцца на вёсках, калі гэта на адзін дзень з усіх Польшчы з'язджаюцца дзеці і ўнукі яе жыхароў і невялікі пасёлак запаўняецца звонкімі смехам, радаснымі галасамі. „Не забудзь, беларус” — гісторыя са штодзённага жыцця, якая расказвае аб будучыні нашага рэгіёна, калі за некалькі гадоў апусцелья вёскі становіца рэзерватамі, дзе бабуля з дзедам будуть музейнымі экспанатамі. На касете традыцыйна знаходзяцца песні пра каханне: „Яблынькавы вечар”, „Позняе каханне”, „Толькі кахай”.

Важную ролю ў распаўсюджванні новых касет адыгрывае рэклама і такую робяць Радыё Беласток і Радыё „Ра-

цыя” пускаючы новыя песні гурту. Аднак гурт сам стараецца паведаміць сваіх слухачоў аб новых касетах. Найлепшай нагодай для гэтага з'яўляюцца выступленні на фестывалях ці на вяселлях. Гэта патрабуе вялікага вопыту, — гаварыў Славамір Трафімюк. — Такія выступленні прымушаюць гурт да большай працы над сваімі голасам, музичнай аранжыроўкай, бо не хопіць пусціць музыку з фанаграмы, трэба самому зіграць і заспіваць. З тым другім гурт „Ас” не мае проблемай. Многі людзі запрашаюцца іх на свае вяселлі, дзе вядуць яны забаву. Няма чаму дзівавацца — даступная цана (1 500 зл. за вясельную забаву), як і спосаб яе вядзення прыцягваюць людзей. З уласнага вопыту, як і з расказаў знаёмых магу са шчырым сэрцам сказаць, што варта запрасіць гэты гурт на вяселле. Але ад сённяшняга дня да верасня гурт „Ас” мае занятыя амаль усе тэрміны.

Хаця канкурэнцыя на музычным рынку вялікая, гурт „Ас” непахісна трymаецца наперадзе. У чым заключаецца рэцэпт на поспех „Аса”? Лідэр гурту Славамір Трафімюк падаў мене тры прычыны — беларускі рэпертуар, цяжкая праца і любоў да роднай песні і музыки.

Паўліна ШАФРАН
Фота аўтара

„Ліцьвіны” ў Варшаве

У лютым Варшаву наведалі (ужо другі раз за апошнія некалькі гадоў) „Ліцьвіны” — малады беларускі фальклорны гурт з Мінска. Амаль двухгадзінны канцэрт наблізіў слухачам рэпертуарны і вакальна-музычны дасягненні гурту, які вельмі блізка „стаіць” ля фальклору Гомельшчыны. А рэпертуар ягоны далёкі ад савецкай манеры і штучнай маладзёжной радасці.

У „Ліцьвіноў” вельмі разнародны набор інструментаў: сапраўды народныя цымбалы, пецярбургскі трохрадавы гармонік г.зв. пестраградка, скрыпка набліжаная гучаннем да альта. Карыстацца імі перш за ўсё кіраўнік гурту Уладзімір Берберав. Адным з галоўных інструментай з'яўляецца дуда, вернутая з забыцця такім майстрамі-даследчыкамі як Алеся Лось, Уладзімір Пузыня, Віктар Кульпін. Музыка традыцыйных інструментаў і народны стыль спеваў ствараюць специфічнае вяскове гучанне.

Галоўным намерам заснаванага ў 1986 годзе гурту „Ліцьвіны” было перанясенне на прафесійную сцэну вясковага гучання народнай музыкі і спеваў, а не толькі самога рэпертуару, сабрана-

га ў выніку фальклорыстычных і музыказнаўчых даследаванняў. Уладзімір Берберав сабраў самую вялікую ў Беларусі калекцыю народных музычных інструментаў, якая з 1992 года экспануецца ў ягоным музеі-выстаўцы. А калі ўладальнік калекцыі падабраў народных музыкантаў, узниклі „Ліцьвіны”. І тады з'явілася неабходнасць знайсці аўтэнтычныя народныя галасы.

У час канцэрта прагучэлі даўнія народныя песні і танцевальная музыка, мелодыі XIX і XX стагоддзяў.

Сцэнічны воблік „Ліцьвіноў” дапаўняюць таксама іх аўтэнтычныя ўборы, распрацаваныя паводле арыгінальных узоруў найлепшымі майстрамі. Члены гурту напамінаюць маладых вясковых музыкантаў XX стагоддзя, якія нечакана апынуліся на сучаснай эстрадзе.

„Ліцьвіны” многа падарожнічаюць і даюць шмат канцэртаў, сталі лаўрэатамі Фестываля „Залатыя ключы”. Гурт з'яўляецца членам Сусветнага таварыства цымбалістаў. Запісаў ён і выдаў шмат аўдыёкасет і кружэлак.

Міхал Занчэўскі

Тры крыжы на моравых могілках між Крапіўным і Яловам.

Крыжы на дуброўскіх могілках.

Крапіўніцкія крыжы

На ўзгорку за Крапіўным, што між Дубровай і Ліпскам, у напрамку Ялова, за ліпавай шпалерай знаходзяцца таямнічыя могілкі. Каго там хавалі, ніхто з сённяшніх жахароў Крапіўнага не ведае. Людзі мяркуюць, што хавалі там няхрышчаных немаўлят. Аднак вялікая прастора, пакінутая пакойнікам, дае падставу думаць, што там маглі хаваць ахвяр нейкага мору; Лявон Уголік, мясцовы старожыл з 1928 года, мяркуе, што пахаваны там ахвяры колішнія халеры. Стаяць там тры крыжы, на адным з іх удалося мне прачытаць прозвішча Варфаламея Сільвоніка. Спадар Уголік сказаў мне, што гэта пакойнік з часу першай сусветнай вайны. Ён памёр, калі амаль усе праваслаўныя жыхары Крапіўна і суседніх вёсак выехалі ў бежанства; не паехалі толькі нямог-

лыя старэчы. Памерлага не павезлі на прыходскія могілкі ў Ячна, бо ж і святараў не было, толькі пахавалі на ма-

гільнім узгорку за вёскай.

На канцы Крапіўна, што ад Вострава, стаіць шэсць крыжоў: у розных месцах трох лацінскіх і ў абароджаным радочку трох праваслаўных; акрамя гэтага ёсьць побач і помнік чырвонаармейцам. На адным з лацінскіх крыжоў ёсьць надпіс: „OD POWIETRZA GŁODU OGNA WOJNY WYBAW NAS PANIE”. Падобныя надпісы і на сярэднім праваслаўным крыжы: „СОХРАНИ ГОСПОДИ СЕЛО СИЕ ОТ ГРАДА И ВОЙНЫ”, і на левым: „КРЕСТ ХРИСТОВ СЛАВА ВСЕЛЕННОЙ СОХРАНИ НАС ОТ ВСЯКАВА НИЩАСТИЯ”. На правым крыжы ёсьць і эпітафія: „ЗА УПОКОЙ УСОПШИХЪ РАБОВЪ БОЖИХЪ —

АНТОНА, ИВАНА, ЭКАТЕРИНЫ, ОСИПА, И ВСЕХЪ СРОДНИКОВЪ ГЕЛАЖИНОВЪ. 1900 Г. 16 СЕНТЯБРЯ”, а ніжэй і задума: „КРЕСТ ХРАНИТЕЛЬ ВСЕЯ ВСЕЛЕННАЯ, КРЕСТ КРАСОТА ЦЕРКВИ, КРЕСТ ЦАРЕЙ ДЕРЖАВА, КРЕСТ ВЕРНЫХ УТВЕРЖДЕНИЕ, КРЕСТ АНГЕЛОВ СЛАВА И ДИЯВОЛОВ ЗЛОБА”.

Побач дарогі з Крапіўна ў Вострава, за рабулкай Крапіўнай, схаваўся ў зарасніку яшчэ адзін варты ўвагі крыж, чыгунны. Ён таксама стаяў на канцы вёскі, але ў 1962 годзе яго пераставілі за вёску. Як мне паведаміла жыхарка недалёкай хаты, праваслаўная пераставілі яго туды дзеля таго, каб жыхары крапіўніцкіх хутароў, выводзячы пакойніка, маглі памаліцца бліжэй, а не вазіць памерлага туды і назад у вёску. На верхній перакладзіне крыжа лацінскі надпіс „INRI”, а на цокале эпітафія: „СЕИ КРЕСТЬ ПОСТАВЛЕНЬ ЗА УПОКОИ РАБОВЪ БОЖИХЪ НИКА-

ЛАЯ АННИ ГРИГОРЯ ОСИПА ФАМИ МАРИІ ЗИДОРА РОЗАЛІИ И ВСЕХЪ СРОДНИКОВЪ ПРАШУ О ТРИ РАЗА БОГОРОДИЦА ДЕВО РАДЫСА 1888 ГОДА 13 ЮЛЯ Ф. ИВАНЪ МАКАРЕВІЦЪ”.

У прыведзенай эпітафії, напісанай 114 гадоў раней, сённяшняга адкуванага чалавека можа здзіўляць алфавітная мешаніна кірыліцы з лацінкай. Але гэта яшчэ не ўсё; заміж напісанай мною літары „Г” — з перакладзінай павернутай напраўа, на крыжы тая перакладзіна ўсюды павернута налева — быццам пастаўленая дагары нагамі літара „L”. Майстар стараўся, як умеў; моёні не быў выдатным пісакам, затое быў выдатным чыгуналіцейшчыкам — яго выраб выдатна захаваўся да сённяшніх дзён...

Заглянуў я і на дуброўскія могілкі. Там колішнія крыжы пастаўлены под стenkу.

Аляксандр Вярбыцкі
Фота аўтара

Запусты ў Малінніках

9 сакавіка ў вёсцы Маліннікі, што ў Арлянскай гміне, адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел гурты з навакольных вёсак: „Родына” з Дубяжына, „Красуні” з Краснага Сяла, „Маліннікі” з Маліннік, „Арляне” з Орлі і новапаўсталы гурт дзяячыт з Маліннік. Мерапрыемства сарганізавалі гмінныя ўлады пры дапамозе пажарнай каманды з Маліннік і спадара Міраслава Баршчэўскага.

Як сказала мне Аліця Собунь — дырэктар Гміннага асяродка культуры ў Орлі — нагод для гэтай падзеі было многа: Дзень жанчын, запусты, а таксама факт, што гурты занялі высокія месцы ў раённым аглядзе Фестывалю „Беларуская песня 2002”.

Сярод публікі прысутныя былі: Генеральны консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Леанід Каравайка, войт Арлянскай гміны Ян Добаш і старшыня Бельскага аддзела Польскага саюза пенсіянераў — Стэфан Іванюк.

Канцэрт пачаўся з выступленняў войта і консула, якія прывіталі малінніцкую публіку, падзякаўвалі за запрашэнне і павіншавалі ўсіх жанчын са святам.

Першым выступіў гурт „Родына” з Дубяжына пад кіраўніцтвам Альжбеты Тамчук. Гурт існуе 10 гадоў, у ім спявае 14 асоб. „Родына” выконвае аўтэнтычны фальклор і да гэтай пары канцэртаваў ужо ў многіх краінах свету, у тым ліку ў Францыі і Бельгіі. Затым запрэзентаваліся „Маліннікі” з Маліннік з Верай Нічыпарук. Гурт заняў II месца ў раённым аглядзе фестывалю „Беларуская песня 2002”. Пасля „Маліннік” выступі-

лі „Красуні” з Краснага Сяла. У гурце, які існуе 12 гадоў, спявае 6 асоб, не толькі з Краснага Сяла, але таксама з Нурца, што каля Боцькаў і Забалоцця.

Вялікае ўражанне на публіцы зрабілі „Арляне” з Орлі. Жыхары Маліннік супольна з імі праспівали некалькі песень. „Арляне” ў доказ сімпатыі войту падарылі песню „Орля”, а консулу песню падзагалоўкам „Полька беларуская”.

Зусім нечакана для ўсіх выступілі дзяячыт з Маліннік, якія пры дапамозе двух акардэонаў заспівали „Цячэ вада ў ярок” і „Чорны вочка”. Хаця гурт існуе ад нядайна, дзяячыт на сцэне паказаліся з як найлепшага боку.

Апошнім удзельнікам канцэрта (які хация нічога не заспіваў, атрымаў найбольшыя апладысменты) быў сямігадовы Павел Тамчук, які з нагоды Дня жанчын сказаў сваёй бабулі верш „Чарапаха і слімак”.

Генконсул Леанід Каравайка сказаў, што ён на Арлянскай зямлі адчувае сябе як дома, а таксама выказаў задавальненне, што беларусы Беласточчыны працягваюць сваю традыцыю.

Суботні канцэрт быў адначасна нагодай для таго, каб пажарнікам з Маліннік перадаць мотапомпу, пра якую яны ўжо доўга хадайнічалі перад войтам. Войт пахваліў пажарнікаў з Маліннік за прыгожа адрамантаване дэпо, у якім знаходзіцца святліца і паставіў іх у прыклад іншым вёскам. Паводле войта, такія мерапрыемствы павінны адбывацца часцей, бо калі забракне беларускай культуры, то не стане беларусаў.

Іаанна Якубовіч

Пасха — найбольшае праваслаўнае свята, папярэджанае Вялікім постам, які трывае 40 дзён з Вялікім тыднем уключчана.

Пост пачаўся ў нядзелью вечарам, 17 сакавіка. Папярэджваюць яго чатыры падрыхтоўчыя нядзелі: аб мытніку і фарысе, аб марнатраўным сыне, аб страшным судзе і аб прабачэнні він. Гэтая апошняя патрабуе ад вернікаў пакоры, прызнання сваіх памылак і шырока расказяння перад бліжнімі. Перад гэтай нядзеляй вернікі ўдзельнічаюць у запустах, каб у пост аддацца малітве і духоўна падрыхтавацца да Пасхі. У Беластоку Брацтва праваслаўной моладзі арганізуваў запусты двойчы. Запусты ладзіліся таксама ў студэнцкім клубе „Гвінт”, дзе не толькі праваслаўная моладзь, але і католікі, хаяць ў іх пост кончыцца, гулялі ў рытме беларускай, украінскай, балканскай і рускай музыкі.

Панядзелак — 18 сакавіка — першы дзень посту. Аб падрыхтоўцы да яго расказала Іаанна Мартонюк — старшыня Праваслаўнага брацтва.

— Пост з'яўляецца індывідуальнай справай кожнага верніка, а Праваслаўная царква памагае яму падмацавацца духоўна ў гэты час. Паводле старых прынцыпаў нельга есці малочнага, тлушчу, алівы, рыбы — дапускаецца яе спажываць толькі два разы на працягу посту: на Вербніцу і на Благавешчанне. З алкаголю дапускаецца толькі кілішак віна ў нядзелью для падмацавання сіл.

У царкву можна пайсці ў сераду і пятніцу, калі служацца літургія, а ў не-

каторых цэрквях выконваюцца ў часе посту хрэсныя песні (узамен акафістаў). Моладзь можа ўдзельнічаць у гавеннях (рэкалекцыях). Для дзяўчат на Грабарцы, а для хлопцаў у Яблочыне арганізуцца малітўныя спаткі, у якіх штогод прымае ўдзел каля 30 асоб.

Споведзь — гэта таксама індывідуальная справа кожнага чалавека. Бывае так, што людзі падыходзяць да яе раз у год — перад Пасхай і таму бываюць часта сітуацыі, калі ў цэрквях адбываецца супольная споведзь, з'ява незвычайная ў меншых гарадах, а частая ў Беластоку. Выглядае яна так: бачоўшак чытае адпаведныя малітвы і пералічвае ўсе магчымыя грахі. У той час кожны з вернікаў выбірае свае грахі і хрысціца або б'еца ў грудзі. Перад прычасцем бачоўшак пытает кожнага верніка ці зразумеў споведзь і толькі тады можна прыступіць да прычасці. Супольная споведзь прымяняецца пры многай колькасці вернікаў, якая часам даходзіць да 2 тысяч на адной службе.

Вялікі пост і яго наказы — паводле слоў Іаанны Мартонюк — найчасцей выпаўняюцца і прытрымоўваюцца іх людзі пажылога ўзросту. Аднак у апошні час можна заўважыць, што да гэтай групы прымыкаюць маладыя людзі, якія не баяцца прызнацца да сваёй веры, так як было 10 ці 15 гадоў таму. У Беластоку яны складаюць большасць удзельнікаў багаслужбаў. Пост дазваляе лепш прыгатавацца не толькі цялесна, але і духовна да Пасхі, каб з радасцю сустрэць слова: „Хрыстос Уваскрос!”

Паўліна Шафран

Янка Жамойцін з дачкою Віктора Шведа Наталькай. Беласток 1993 г.

Янка Жамойцін

Вядомаму беларускаму публіцысту, празаіку, літаратурнаму крытыку Янку Жамойціну, пражываючаму ў Варшаве, споўнілася восемдзесят гадоў.

Нягледзячы на тое, што наш Юбіляр знаходзіцца ў сталіцы ўжо 45 гадоў, у „Ніве” мала пісалася аб яго надта складаным, трагічным лёсе. Што праўда, Янка Жамойцін напісаў надта цікавую біографічную аповесць „З перажытага”, апублікаваную Праграмнай радай тыднёвіка „Ніва” ў кніжцы „Лёс аднага пакалення” (Беласток 1996) і МГА „Беларускі кнігазбор” у кніжцы „Беларускі пісьменнікі Польшчы. Другая палова XX стагоддзя” (Мінск 2000). З гэтай аповесцю чытачы „Нівы” не паспелі яшчэ шырэй пазнаёміцца і таму хачу ім наблізіць цікавую постаць і заахвоціць да прачытання кніжкі.

Янка Жамойцін нарадзіўся 28 студзеня 1922 года ў вёсцы Клімавічы Лідскага раёна (Беларусь) у сялянскай сям'і. Беларускае насельніцтва Беласточчыны а таксама Лідчыны мела ў той час адноўкаў лёс знаходзячыся ў рэчаіснасці II Рэчы Паспалітай, было яно зацічана да жыхароў другой катэгорыі. Толькі што адгрымела першая сусветная вайна, якая выгнала насельніцтва ў бежанства ў неабсажныя прасторы царской Расіі. Бежан-

цы, вярнуўшыся назад, найчасцей на паславаенныя папялішчы, былі вымушаны ад пачатку абжывацца на сваіх убогіх гаспадарках.

Працавітая маці ў сям'і Жамойцінаў кравецтвам дапамагала бацьку ў гадаванні дзвюх дачок і чатырох сыноў. Складаныя адукцыйныя абставіны не стрымалі дзяцей ад навукі. Найстаройшая Людміла закончыла Віленскую беларускую гімназію і двухгадовы педагогічны інстытут, Андрэй здабыў сан праваслаўнага святара, Таіса, Лёня і Алік закончылі тэхнічныя школы. Янка ў 1929-1936 гг. вучыўся ў польскай пачатковай школе ў Скрыбаве і Шчучыне, у 1936-1939 гг. у праваслаўнай мітрапольнай семінарыі і адначасова ў польскай гімназіі ў Варшаве, а ў 1939-1941 гг. у савецкай дзесяцігоддцы ў Лідзе. Падчас нямецкай акупацыі ў 1942 годзе працаваў настаўнікам у віковай школе і вучыўся на матуральных курсах у Навагрудку, адкуль у 1943 годзе кірауніцтвам Беларускай незалежніцкай партыі быў напраўлены на працу ў Саюз беларускай моладзі дзеля пашырэння ідэі незалежнасці сярод моладзі. У лістападзе 1945 года, знаходзячыся ў Польшчы, быў арыштаваны савецкім органамі Міністэрства дзяржаўнай бяспекі і неўзабаве

Яничэ ж да сотні так далёка!

Янку Жамойціну
у восьмідзесяцігоддзе
з дня нараджэння
Табе, мой Друзіса, акурат
Год стукнула восемдзесят.
Няма ў нас старасці глыбокай —
Яничэ ж да сотні так далёка!

Ты ўсё жыццё заўжды з народам,
За свой народ цярпеў нягody,

Дасведчыў лагерны прымус,
Як непакорны беларус.

I хоць нявольнікам жылося,
Зламаць Цябе ім не ўдалося,
Ты, рызыкунчы жыццём,
Не перастаў быць змагаром.

Ты пастаянна, карпатліва,
Змагаешся на роднай ніве,
Змагайся плённа надалей.
Жадаю ічасця ў Юблей!

Віктар ШВЕД

членаў Беларускага літаратурнага аўяднання „Белавежа”. У „Беларускім календары” на 2002 год паявілася абышына эсэ Янкі Жамойціна „Беларуское літаратурнае аўяднанне «Белавежа» — учора і сёння”, якое я рыхтаваў у друк.

Спалучае мяне з Янкам шчырае сябровства ўжо на працягу 45 гадоў. Гасцяваў у маёй хаце Янка і я таксама неаднойчы быў яго госцем. Дасканала памятаю наша знаёмства ў памяшканні Варшаўскага аддзела БГКТ на пачатку 1957 года, калі Янка вярнуўся з гулага. Вандруючы вуліцамі Варшавы Янка прыкметні шыльду Беларускага таварыства на сцяне будынка па Сенатарскай 8. Падняўся ён нясмелы на першы паверх і адважыўся пастукаць у дзвёры. Адчыніў я яму як гаспадар памяшкання — сакратар Аддзела БГКТ у Варшаве. Помню, што на маё пытанні хто ён і адкуль — Янка не даў мне адказу. Яшчэ даўжэйшы час інкогніта, не падаючы свайго імя і прозвішча, прыходзіў ён на розныя мерапрыемствы арганізаваныя Варшаўскім аддзелам БГКТ. Цікавілі яго асабліва літаратурныя вечары, аўтарскія сустэрэны. Няма тут чаму дзівавацца. Бедны Янка быў так напалоханы тымі, што загналі яго ў гулаг, што папросту пачаў траціць давер да людзей і трэба было нейкага часу, каб гэты давер мог здабыць да канкрэтных асоб, з якімі яму давялося пазнаёміцца. Яшчэ ж і сёння, як сам сцвярджае, наведваючы яго кашмарныя сны.

Хоціцца мене пажадаць Дарагому Юбіляру, каб больш ніколі не наведвалі яго кашмарныя сны, каб дажыў сотні гадоў у спакой душы і цела!

Віктар ШВЕД
Фота з архіва аўтара

Аб чаромхаўскіх пажарніках

Гісторыю арганізаціі пажарнай каманды памятаюць нямногі ў Чаромсее. З апошняга мне вядома, што ў пачатку дзеяністых гадоў праходзілі многія „рэарганізацыі і рэструктурызацыі”. Зараз працуе спецыялізаваная каманда з 16 чалавек, якая ўваходзіць у арганізацыйную структуру Павятовай каманды ў Гайнайуцы.

Чаромхаўская спецыялізаваная каманда арганізавалася ў 1994 годзе па загадзе № 2 Дзяржаўнай галоўнай камендатуры пажарнай аховы ад 5 мая 1994 г. на базе прафесіянальнай каманды пры паравозным дэпо, які з'яўляецца выканаўчым дакументам загаду прэм'єр-міністра Ганны Сухоцкай ад 14 кастрычніка 1993 г. Не адразу ўсё праходзіла паспяхова. Ваяводскія ды павятовыя начальнікі пажарнікаў тармазілі справу. Намагаліся не дапусціць да арганізаціі каманды. Дзякуючы самаахвярным намаганням камандзіра ўзвядча чаромхаўскіх пажарнікаў Міраслава Навіцкага, які і мясцовага самаўрада ў канцы 1996 г. пачалася афіцыйная дзеянісць. Начальнікам стаў штабны аспірант Кышштаф Лянгэ. Вось што мне расказаў пра сваю часць:

— Тэрыторыя нашай дзеянісці, гэта Чаромхаўская, Кляшчэлеўская і Дубіцкая

гміны. Абяспечваем пагранічны дарожны пераход у Полаўцах. Карыстаюцца двумя тушицельнымі аўтамабілямі: GCBA-6/32 маркі „Ельч” і GBM-25/8 (паратавальна-тушицельны) маркі „Стар”. Апрача таго абяспечваемся неабходнымі рэчамі такімі як: гідраўлічныя нажніцы, агрэгат для асвятлення фірмы „Хонда”, плавальныя помпы, бензапіла для дрэва, бетону і стальі, камплект пнеўматычных падушак высокага ціску фірмы „Vetter”, набор для медычнай дапамогі PSP-R1, якія неабходныя ў дарожных аварыйах.

— Як часта прыходзіцца выязджаць Вам да пажараў?

— У перыяд 1997-2001 гг. зарэгістраваны 540 здарэнняў, у гэтым ліку 409 пажараў. На апошні лік (131) склаліся мясцовыя пагрозы і фальшивыя трывогі. Да першых залічваю дарожныя аварыі і ўстараненне няшчыльнасцей у цыстэрнах з пропанам-бутанам.

— Якія пажары найчасцей здараюцца і якай іх прычына?

— Найчасцей прыходзіцца змагацца са стыхіяй у перыяд вясны, калі людзі пачынаюць выпальваць рэшткі пустазелля на сенажаціах і пашах. Па прычыне лёгкадумнасці ўзніклі сур’ёзныя пажары ў Ян-

цэвічах і Сухавольцах у 1997 годзе, у на-
ваколлі Кляшчэляў і Залешанаў у 1999 год-

зе, дзе пацярпела вялікая частка сасновага маладняку. Здараліся і падпаленні. У выніку гэтага згарэла 13 будынкаў у Тымянцы (гміна Нуруц-Станцыя). Выезджалі да пажару лесу ў Чахах-Арлянскіх у 2000 годзе і ў мінулым — да пажару ў Белавежы, дзе гарэў дом сацыяльнай дапамогі. Чаромхаўская пажарная часць змяшчае ў старым будынку дэпо па вуліцы Фабрычнай, пабудаваным калісьці ў грамадскім пачыне. На сённяшні час памяшканне аказалася цеснаватым і неабходная мадэрнізацыя. Галоўная камендатура Дзяржаўнай пажарнай аховы прызначыла фінансавыя сродкі на разбудову чаромхаўскага дэпо. Мясцовы саўмірад адвядзе з сёлеташняга бюджету неабходныя грошы на падтрымку інве-

Папраўка

У „Ніве” № 2 ад 13 студзеня 2002 г. у артыкуле „Пры саветах і немцах” Рыгор Насковіч сказаў, што ў Кляшчэлях „карыстаўліся адзіным аўтамабілем, які прыводзіўся ў рух паравым рухавіком. Як дроў не стала, дык аўтамабіль «глох» на месцы”. Я таксама не толькі не запярэчыў яму ў міністру артыкуле „Пазбягаць недакладнасцей” у „Ніве” № 12, а нават пацвердзіў, што хачу аўвергнуць цяпер. Грузавік, у якіх палівам былі

стыцы (агульны кошт разбудовы складае суму 1 300 тыс. зл.).

— Нашым пажаданнем, — канстатаваў у заканчэнні камандзір часці Кышштаф Лянгэ, — з'яўляецца заканчэнне пабудовы ў выніку чаго прыбавіца гараж для аўтамабіля і сацыяльнае памяшканне для пажарнікаў. Ёсць патрэба павялічыць штаты. Пяць пажарнікаў на адной змене, гэта надта мала. Пажараў прыбывае. Задач для нашай часці таксама. Але, ці ў цяжкіх рыначных умовах знайдуцца гроши на забеспеччэнне людской маймасці (падаткаплацельшчыкаў) цяжка сказаць, — з сумам заяўляе суразмоўца.

Трэба быць аптымістам і з надзеяй глядзець у будучыню. Лічу, што чаромхаўскіх пажарнікаў можна залічыць да гэтага кола людзей.

Уладзімір СІДАРУК

дрывы, не мелі паравога рухавіка, а толькі газавы. Там быў устаноўлены газагенератор, у якім цвёрда паліва, як дровы ці вугаль, не зусім згараючы (працэс вядзеца пры недастатковым доступе паветра) ператвараеца ў газ. Ён пасля ачысткі і ахаладжэння ідзе ў змяшальнік, дзе змешаюцца яго з паветрам і тады ён прыводзіць у рух газавы рухавік.

Мадэлі грузавікоў з такім рухавікамі называлі ГАЗ-42 і ЗІС-21.

За памылку прашу прафесіялістаў. Дзмітры ШАТЫЛОВІЧ

Украйні ветраны млын

Едучы ў Гайнаўку сустрэў я ў цягніку Янку Аверчука з Арэшкава, які ў мінулым годзе расказваў мне гісторыю вёскі.

— Ведаеш, Валодзя, — загаварыў, — вятрак майго дзядулі ўкрай.

— Як гэта ўкрай?

— Звычайна. Стаяў за вёскай, памятаеш, зазджаў туды ў мінулым годзе. Рамонт збіраўся зрабіць як памятніка мінулага. Нічога не засталося. Нават вялікі камяні — жорны забралі. След прастыў...

Вось да чаго прывяла рыначная эканоміка і сучасная дэмакратыя. Прайдзісветы ды маляры крадуць усё, за што можна ўзяць гроши. Але, каб ветраны млын з-пад носа чалавеску ўкрасіці, гэта трэба мець крыху кемлівасці. Відаць і на гэтую зделку знайшліся спецыялісты.

Уладзімір Сідарук

Фота аўтара

Узнагароды для найлепшых трэнераў атрымалі (злева): Андрэй Грыгарук, Яўген Сачко за настаўніка з белліцэй Рамана Данілюка, Януш Людовічак, Марк Антанюк і Яўген Бэдэнічук.

Спартыўны плебісцит

Абвяшчэнне рэзультатаў спартыўнага плебісцита арганізаванага на Гайнаўшчыне часопісам „Падляшская вестка” адбылося 22 лютага ў рэстаране „Белая ружа” Зіновія Галёнкі. Суарганізаторамі плебісцита былі Павятовае стаўства, магістрат і Асяродак спорту і адпачынку ў Гайнаўцы.

Галоўны рэдактар штотэмесячніка „Падляшская вестка” Геранім Вавжынскі пайнфармаваў, што ў плебісцыце на найлепшага спартсмена і найлепшага трэнера 2001 года на малодшых спартсменаў галасавалі 463 асобы, а на старэйшых 741 чалавек. Найбольшое зацікаўленне плебісцытам было ў Гайнаўцы, Чаромсе і Белавежы. Найлепшага трэнера выбіралі на падставе папулярнасці ў плебісцыце іх выхаванкаў. У катэгорыі малодшых спартсменаў перамог Бартош Несцярук, які кідае кап’ём, другое месца заняла Барбара Клімюк, лёгкаатлетка, трэцяе — дзюдаіст Павел Татарыновіч,

а чацвёртае — лёгкаатлет Мар’ян Чабай. Сярод сеніёраў перамог лёгкаатлет Тамаш Садукерскі, другое месца заняў волейбаліст Марк Антанюк, трэцяе — волейбаліст Пётр Антанюк, а чацвёртае — лёгкаатлетка Кацярына Кучко. Найлепшым трэнерам стаў Андрэй Грыгарук, настаўнік фізкультуры ў Гімназіі № 2 у Гайнаўцы, другое месца заняў Раман Данілюк, настаўнік фізкультуры ў Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы, трэцяе — Януш Людовічак з Гімназіі № 1 у Гайнаўцы, а чацвёртае — Славамір Баркоўскі з Чаромхі. Дыпломы, кубкі і кніжкі Рышарда Патэрэ „Гісторыя спорту ў Гайнаўцы. 75 гадоў” для найлепшых спартсменаў і трэнераў уручалі бурмістр Анатоль Ахрыцюк, намеснік старасты Ежы Сірак і дырэктор Гайнаўскага аддзялення ПЗУ Міраслаў Хіліманюк.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Тэлебачанне ў вёску прыехала

Аднойчы паваніў мне журналіст Беластоцкага тэлебачання Мікола Ваўранюк, што хацеў бы зрабіць тэлеперадачу аб жыцці і проблемах вёскі. Я адразу сказаў суседзям, што прыедзе тэлебачанне, каб падрыхтаваліся — хто і абычым захоча сказаць. Завязалася сур’ёзная гутарка. Адзін селянін кажа, што няма каму паладзіць разбітую вуліцу, другі — што неабходна асфальтаваць дарогу з Трасцянкі цераз Бялкі ў Агароднікі, трэці — што трэба рамантаваць будынак былога пункту скупкі малака для патрэб вёскі. Тут трэба сказаць, што кожны з іх сказаў праўду, бо ўсё гэта неабходна зрабіць. Нікому не прыйшло на думку, што вёсцы таксама неабходная вада, бо ўлетку бракуе вады ў калодзежах.

На другі дзень пасля абеду прыехаў

у нашу вёску Мікола Ваўранюк з Беластоцкага тэлебачання. Сустрэліся ў мяне. Прыйшоў солтыс Сцяпан Семянюк, які нешта сказаў, потым спадар Мікола крыху гутарыў са мною і маёй жонкай, але з суседзяў ніхто не выйшаў, каб што-небудзь сказаць, толькі з-за фіранак выглядалі, каб ніхто не ўбачыў. Але я бачыў, як варушаща фіранкі і адтуль нехта выглядае на вуліцу.

Відаць таксама было, што на сярэдзіне вёскі стаіць групка людзей і аб нечым размаўляюць. Папрасіў я журналіста, каб затрымаўся пры іх, можа яны нешта скажуць. Вось, які ў нас людзі. Між сабою ўсё гавораць і лічаць сябе вельмі разумнымі, але калі канкрэтна трэба што-небудзь зрабіць ці сказаць тады яны хаваюцца.

Мікалай Лук'янюк

Вер — не вер

Астроне, снілася мне, што я заходжу ў нейкім памяшканні. Нікога там няма. Разгледзелася а дакладней і ўбачыла малога хлопчыка, годзікі два яму было. Даўшы ён такі прыгожы — бландзін, светлыя валаскі і тварык прыгожанькі такі. Стаяў і глядзеў на мяне. Я падышла да яго блізенька, і мы ўбачылі двух катоў. Ідзем да іх і што баўчым: адзін жывы, а другі мёртвы.

І яшчэ прыснілася, што я на работе. Але балаган там, ходзяць працаўнікі і нейкія незнаёмыя людзі. Я здзіўлена гляджу на гэта ўсё. І тут бачу, што яны на нейкі прыём ідуць, будуць там і танцы. Некаторыя ўжо прытанцоўваюць. Я не маю ахвоты туды ісці і кажу: „Хай маладыя ідуць, я астануся”.

Што гэта такое, і што мяне ці нас на работе чакае?

МАРЫЯ

Дараежнікай Марыя! Скажу табе праста, без ніякіх агаворак: твае сны (абодва) кепскія.

Ну, і што, што ты ўбачыла прыгожанькага хлопчыка, бландзінчыка, калі зараз жа былі каты, да таго адзін здохлы. Хлопчык той мог бы абазначаць для цябе радасць і весялосць, але ж ты каты няйнайчай гавораць за тое, што гэту радасць прыцьміць нейкі фальш, няшчырасць. Так што раю табе перагледзець свае знаёмствы, мо нешта праяніцца.

Што датычыць другога сну, дык той балаган можа прадвяшчаць перамену дому, кватэры ці працы. Бадай, у цябе будзе перамена працы, бо балаган быў жа на работе. Нейкія чужыя людзі ўмішаюцца (тыя, што хадзілі там у вас) і наробяць балагану. Тыя прыгуты іхнія сведчаць аб нейкіх дарэмных стараварнях, якія, на жаль, не прынясць табе нічога карыснага. Добра, што хацеці ты не пайшла танцеваць.

АСТРОН

Радасны дзень

8 сакавіка ў Гайнаўскім белліцэі святыніца вельмі ўрачыста. Гэта сапраўды спецыяльны час не толькі для жанчын. Здаецца, усе ў школе маюць ураз дзень нараджэння: дзяўчата прыходзяць у сваіх найпрыгажэйшых сукенках, а хлопцы ў белых кашулях, касцюмах і гальштуках, хаця штодзень носім джынсы і блузы. Момантамі здаецца, гледзячы на задаволеных з сябе і свайго святочнага выгляду калегаў, што 8 сакавіка гэта не толькі свята жанчын.

Але ў абарону мужчынскай часткі маіх сяброў мушу сказаць, што яны ў гэты дзень падрыхтавалі нам цудоўны спектакль. Яго можна было б назваць „П'есай пра жанчыну ў тысячы карцін”». Нашы хлопцы (і некалькі дзяўчат) не толькі дэкламавалі вершы і прозу, але таксама іграі і спявалі. Аднак найбольшым поспехам сярод публікі ў актавым зале карысталіся хлопцы з II „б” класа (зрэшты найстройнейшыя ў цэлай школе),

якія пратанцавалі экзатычны танец грэка Зорбы. Таксама вялікімі бравамі ўзнагароджаны былі два трэцякласнікі ў прасцірадлах (быццам старажытныя магутныя філософы), Беатка ў чырвонай павязцы і музичныя калектывы з других класаў, які зноў даказаў, што дыска-пола яднае народы (і полы).

Спектакльным прызнаннем сярод моладзі карыстаўся намеснік дырэктара, які бегаў па цэлай школе і ўсім дзяжурным настаўнікам казаў вяртанацца ў настаўніцкі пакой і адпачываць, а сам пільнаваў калідораў. Нам падабаецца такі практичны падыход да свята жанчын.

Некаторая кажуць, што Дзень жанчын з'яўляецца самым камуністычным святым. Гмм... быць можа. Але я чула таксама, ад кагосяці старэйшага і напэўна разумнейшага (гэта было здаецца на аўтобусным прыпынку), што „за камуну жылося лепей”. Да камунізму не мусім вяртанацца, але калі ўжо маем нейкую прыемную традыцыю, то мы абавязаны яе захаваць прышлым пакаленням. Няхай і яны маюць гэты адзін шчаслівы дзень!

ДЗЯЎЧЫНКА

Niva

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЙ
У ПОЛЬШЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднівіка „Niva”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялосток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 10xx 85) 743 50 22.

Internet: http://republika.pl/niva_kielastok/
E-mail: niva_kielastok@poczta.onet.pl

альбо: niva_kielastok@skrzynka.pl

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury.

Галоўны рэдактар: Віталі Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбурская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбурская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шаффран.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая, Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9, Bialystok.

Тэксты не замовіоных рэдакція не звярсаюцца. Застрэгаю сябе роўнік право скречанія і працаванія рэдакцыйнага текста не замовіоных. За тэсці ѿглосеў рэдакція не пронесіць адпovedzialnoścі.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na III kwartał 2002 r. upływa 5 czerwca 2002 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie calego kraju.

2. Cena prenumeraty na II kwartał 2002 r. wynosi 26,00 zł.

3. Cena kwartałnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 115,00; pocztą lotniczą: Europa — 127,00; Ameryka Płn., Pld., Środk., Afryka, Azja, Australia — 153,00. Wpłaty przyjmują „RUCH” S.A., Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa, Pekao S.A., IV O/Warszawa, Nr 12401053-40060347-2700-401112-005.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 3,40 zł, a kwartałnie — 44,20 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 4,70 (kwartałnie — 61,10), pocztą lotniczą: Europa — 5,30 (68,90), Ameryka Płn., Afryka — 5,90 (76,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 6,50 (84,50), Australia — 8,30 (107,90). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Bialystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Bialystok, 11101154-401150015504.

Нука

Ніва

Ніва — вельмі кароткае і вельмі невыразнае слова, у ім губляецца сэнс. Мовазнаўцам тут цяжка зачапіцца за гукі, каб растлумачыць паходжаньне слова. *Ніва* можа зъляцесь з вуснаў у часе п'яного мармытанья як частка папуллярнага выразу „*ніва-прос*”. Адны этымолягі звязваюць *ніву* са словамі „ніз” і „ніцма”. І тады паўстаете цэлы шэраг прыкладаў з розных моваў, і ўсё зводзіцца да цяжкіх хваробаў і напасцяў. *Ніва* — невараць, значыць, съмерць. Іншыя этымолягі кажуць, што гук „н” мог прышчапіцца ў праце сэта самага мармытанья, калі чалавечы рот сам карэктую спрашчае сутыкнені розных словаў так, як яму лягчай вымаўляць. І тады паўстаете іншы шэраг прыкладаў, дзе ўсё зводзіцца, наадварот, да рэчаінасці і жыцця.

Па-беларуску *ніва* — гэта поле, прычым як звычайнае поле, так і поле дзеянасці. У другім варыянце *ніва* гучыць узънёсла. Нельга сказаць, што прафэсар Цюцюкевіч дабіўся посьпехаў у полі кардыяхірургіі. Таму кажуць — на *ніве* кардыяхірургії.

Паміж простым і ўскосным сэнсамі слова існуе канфлікт. Гэтак у рэдакцыю літаратурнай газеты „*Nashі Nіva*” часцяком звязватаўца аграрыі, абураныя тым, што газета ня піша „пра сяло”. Канфлікту спрыяе і тое, што выходзяць як мінімум трох беларускіх газет з падобнымі назвамі. Акрамя названай згадаю яшчэ беластоцкую „*Nіеву*” і прэзыдэнцкую расейскамоўную „Белорус-

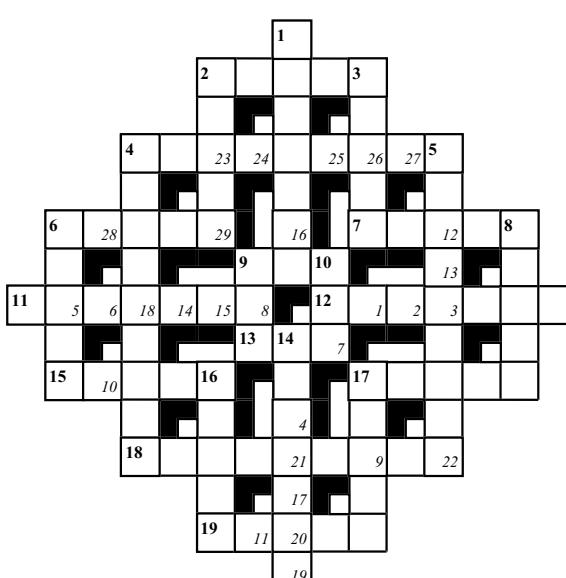
скую *nivu*”, якая сапраўды піша пра аграрныя справы. Што да абураных чытачоў „*Nashі Nіvy*”, дык яны ня ведаюць, што выяўляюць тым самым сваю неабазнанасць і неадукаванасць. Яны забыліся, што яшчэ ў школе ім распавядалі пра першую беларускую газету, у якой супрацоўнічалі Ініка Купала і Якуб Колас і якая стала расплодзішчам нашага нацыянальнага адраджэння ў ХХ стагодзьдзі.

А яшчэ ёсьць савецкі джып *Nіva* і савецкі камбайн *Nіva*. Праўда, у гэтых словазлучэннях галоўнае слова ўсё ж ня *nіva*, а „савецкі”. Разам з краінай, якая насыла такую назуву, адыходзяць у нябыт і ейныя мэханізмы. Савецкія джыпы на нашых дарогах усё больш саступаюць месца праста джыпам. А ў беларускім калгасе летасць зъявіўся першы амэрыканскі камбайн.

Сяргей ДУБАВЕЦ
(паводле часопіса „*ARCHE*”, 7/2000)

Крыжаванка

сам, 3. сібірскі лес, 4. металічныя кольцы на руках зняволенных (мн. лік), 5. „шосты” мацярык, 6. арэх какосавай пальмы, 8. прозвішча аўтара „Уліса”, 9. мужчынскі голос, 10. шэрраг, 14. венесуэльская рака, 16. левы прыток Северскага Данца, 17. Іван, балгарскі пісменнік (1850-1921). (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца даўлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 7 нумара

Гарызантальна: кіргіз, талакно, люстра, лебедзь, талака, Ніксан, Алябама, Гайдар, Атакама, тайкач.

Вертыкальна: Сталін, клубок, скідка, кольт, расол, ігрок, атаман, ахапак, аравак, Ілава, судак, Нарач.

Рашэнне: За гультайствам ідзе хвароба.

Кніжныя ўзнагароды высылаем Аляксандру Даўчынскаму з Беластока і Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх.

Гарызантальна: 2. шчыльны, плоскі слой, 4. наданне музычнаму інструменту патрэbnага гучання, 6. паўвостраў на ўсходзе Азіі, 7. акісляльнік, 9. адзінка вымярэння атмасфернага ціску, 11. жонка ткача, 12. грубіян, нягоднік, 13. палетак з фруктовымі дрэвамі, 15. яе гнуць у час цяжкай працы, 17. венскі танец, 18. дзяржава з Джакартай, 19. частка адзення, якая пакрывае руку.

Вертыкальна: 1. неабходнасць, 2. музычны твор для выканання гола-

Новая скора

Прышла вясна. Ці ж не адчувае гэта ў сваіх касцях, у мазгах, у сэрцы?.. І я таксама чую ўсё гэта. У касцях ломіць, у мозгу шумок, не звязаны з пачуццямі, у сэрцы тое ж самае... Палячыўся б, ды грошай малавата. Калісь, як маладзейшы быў, на веснавыя завіраванні было лякарства — узяць Агату пад руку ды гайда! — на прыроду. Лотаць збираць на лугах над Сакалдою, па імшарах прастуджаць суставы. Хай там! У той час мая палова была не менш рамантычная за мяне. Не стагнала, што на балочыя косці трэба ёй норкавае футра. А цяпер, вось, кажа, уключы мне, Ваня, лямпу „Bioptron”, пасвяці туды-сюды, то табе дурныя думкі адляцяць у космас. Такія касмічныя ідэі ў мае старое ды каханае. А раматус — бы не рамантычны. Нават набыты ў вандроўцы па мокрых веснавых лугах у пошуках веснавых красак. Ды тая лямпа, праўда, выдатна ўплывае і на красу.

Зачасцілі да нас гасці. І раней мы не наракалі. Бывала, дзвёры не зачыняліся. А то так пасядзець, а то пра палітыку папалітыкаўца, то зноў нейкія рэлігійныя інчай чым мы пра багоў розных пагаманіць зойдуць. А то цяпер, з тою лямпай! — аказалася, што раптам усе нашы суседзі сталі нам як сваякі. А са сваякамі, бывае, добра толькі на здымку выходзіш. Пасвяціць, кажуць, туды-сюды ім, асвяціць, як тая лямпа дзейнічае. Маглі б і самі яе набыць, але ж каштуе. Агата ўзяла ў крэдyt усе тыя замежныя цуды, таксама ж пенсіянерка, але ж гэта яе справа, не суседская. Як новаспечаная ў справах лячэння святлом, ахвотна туды-сюды і дзейнічае. На насмарк, дэпрэсю з прычыны недахопу грошай і кахання, падпухлыя вочы, а нават і на гемарой. Праўда, у выпадку гемарою кожны хоча свяціць сабе сам.

Аркашка Іванюк, наш сусед, давёў мяне ўжо нават да зайздрасці. Праз тое

свячэнне. Аж дасвяціўся. Перастаў прыходзіць. І чамусыці мала і відаць яго. Бабы таксама да Аркашкі перасталі заходзіць, апрача аднае. Што там мне чужая бабы! Абы мае не чапаў! А то ўжо заходзіла была да яго дахаты, пасвяціць туды-сюды. Абы каб не завельмі пасвячацца! Казаў раней Аркашкі мне пасіху, што тая там у яго... прастата... То ж, пэўна, сам туды чырвоным святылом пасвячваў; справа досыць простая, калі ў чалавека доўгія рукі. А ў Аркашкі лапішчы — бы ў падольскага злодзея! Я ж табе пасвячу! — тудэма-сюдэма!

Ды прапаў недзе Аркашкі. І Агата пра яго не ўспамінае. А калі папытаюся, таямнічая ўхмылка прабягае яе вусны. Аж урэшце паявіўся.

Я ахнуў! Твар у майго сямідзесяція мігадавага суседа — бы ў немаўляці — гладзенькі, ружовы. Маршчыны ледзь знайсці.

— Ты што, Агата, гэтак палячыла нашага суседа?!

— Не зусім ён і вылечаны.

— Як — не зусім? То ж малады такі зрабіўся! То ж яго з клуба пенсіянеру ў такім стане выпішуць! Перастане ездзіць на дармовым квітку на гарадскім транспарце!

— От і страта! Пешшу будзе бегаць! Закахаўся, ды з вясною будзе як той матылён!

Ды ж гэта не мая Агата лямпай гэтак палячыла нашага Аркашку. Усё праз тое каханне. Улюбліўся быў Аркадзь у адну такую з вуліцы Кавалерыйскай. Зінка на яе кажуць. „Зінка-Чарнінка, што гарэлку смачну робіць”. Запрасіла яго была на спрабаванне першачку. А тая „смачна гарэлка” як не бухне! Аркадзю ў твар. І старая скора з Аркашкі злезла, бы з вужакі. І паказалася (праўда, не адразу) новая. Вось вам і вясна!

Вандал Арлянскі

„Даўціпы” Андрэя Гаўрылюка

У адной з гасцініц красуецца надпіс: „Тут гаворыцца на розных мовах”. Уваходзіць падарожнік і звяртаецца да ўласніка на англійскай, німецкай і іспанскай мовах. Не дачакаўшыся адказу злосна пытае:

— Дык што за чорт гаворыць тут на розных мовах?

— Падарожны! — адказвае ўласнік гатэля.

* * *

Побач дарогі з Варшавы ў Катавіцы адзін уласнік бензакалонкі павесіў надпіс: „Гаворым на німецкай, англійскай і французскай мовах”. На тое іншы ўласнік напісаў: „Гаворым на німецкай, англійскай і французскай мовах ды яшчэ з дапамогай рук”.

* * *

Вярнуўшыся з працы муж бачыць пакінутую на стале картачку: „Выбачай; я вымушана на хвіліну выйсці да сяброўкі. Абед гатовы. Абскрабі сабе бульбу, а кіслае малако стаіць у халадзільніку”.

* * *

Гутараць дзве сяброўкі:

— Ці гэта праўда, што муж цябе кінуў?

— Што ты! У яго, так як і заўсёды, ўсё канчаецца на абяцаннях.

* * *

— Учора бачыла я на вуліцы свайго колішняга мужа.

— І якое ўражанне?

— Ніколі б не падазравала, што ён такі стройны і прывабны мужчына.

* * *

— У апошні час я многа даведалася пра справы майго мужа. Твой можа таксама гаворыць праз сон?

— На жаль, мой толькі ўсміхаецца, нікчэмнік!

* * *

— Мой муж заўсёды страсае попел на дыван. Апошнім часам купіла я яму трывалікі попельніцы...

— Прыйадзіліся?

— Так. У адной вырошчвае кактус, у другой тримае залатую рыбку, а з трэціяй папівае канъяк.

* * *

У рэстаране на Лазурным беразе англійскі турыст намагаецца па-французску заказаць абед.

— Гэта вельмі прыемна, — перабівае яму афіцыант, — што вы намагаецеся гаварыць на нашай мове...

— Як гэта: намагаецеся?

— Бо вы перад хвілінай заказалі шэсць попельнічак белага віна.

* * *

Муж выбіраецца на адпачынак, праводзіць яго жонка:

— Памятай: не хадзі на баляванні, не куры, не пі гарэлкі, з нікім не знаёmsя!

— І што яшчэ?

— І гуляй добра.